

BA 10. Bosnien. Sjukvårdare talar i mobiltelefon.
Försvarets Bildbyrå – Fotograf: Bo Gafvelin

FÖRSVARSMAKTEN

ÅRSREDOVISNING 2003

Resultatredovisning, resultaträkning, balansräkning,
anslagsredovisning, finansieringsanalys och noter

Omslagsbilderna

Bakgrundsbilden: Vägen mellan Kindu och Kalima i Kongo efter öppnandet i oktober 2003

Fotograf: Tommy Wahlman

Förbandschefen överstelöjtnant Percy Hansson Fotograf: Tommy Wahlman	Miljöbild vid Kongofloden Fotograf: Tommy Wahlman	Svenskar tilldelas MONUC-medaljen Fotograf: Tommy Wahlman	MILOBS under arbete Fotograf: Tommy Wahlman
Tolkning till franska under en invigningsceremoni Fotograf: Tommy Wahlman	Tjänsteförättande förbandschefen major Christer Pettersson Fotograf: Tommy Wahlman	ÖB inspekterar CRFF Fotograf: Tommy Wahlman	Svenskar tilldelas MONUC-medaljen Fotograf: Tommy Wahlman
Överbefälhavaren i Kosovo. General Johan Hederstedt visiterar honnörsvakten på Camp Victoria. Försvarets Bildbyrå – Swedint	KS05. Medaljering på Swedint i Södertälje. Försvarets Bildbyrå – Fotograf: Henrik Berger	KS05. Patrullbil genomlära i Mramor-dalen. Försvarets Bildbyrå – Fotograf: Henrik Berger	KS05. Ko stör sökoperation och blir avhyst. Försvarets Bildbyrå – Fotograf: Rick Forsling
KS05. Marschträning inför ÖB:s besök. Försvarets Bildbyrå – Fotograf: Henrik Berger	Miljö- och hälsoskyddsinspektör kaptten Annika Wijk. Försvarets Bildbyrå – Kosovo 07	KS05. Räddningsstyrkan genomför brandövning. Försvarets Bildbyrå – Fotograf: Henrik Berger	KS05. Utdelning av Natomedaljen. Från medaljceremonin på Camp. Försvarets Bildbyrå – Fotograf: Henrik Berger

Denna årsredovisning, utom såvitt avser hemliga bilagor, publiceras även på Försvarsmaktens hemsida på Internet (www.mil.se, sökord "årsredovisning").

Omslaget till huvuddokumentet är tryckt på Chromocard 200 g och inlagan på G-print 130 g.
Bilagans omslag är tryckt på Stora Fine 170 g och inlagan på Xerox Business 80 g.

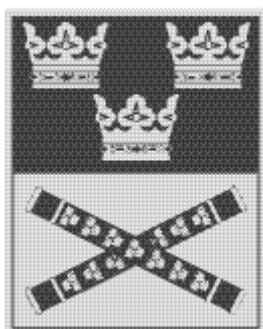
© Försvarsmakten

Grafisk form och tryck: FMLOG Serviceenhet Stockholm C – Tryckeri och Distribution, Stockholm 2004

Innehållsförteckning

Överbefälhavarens kommentar.....	4
Om redovisningen.....	7
Resultatredovisning.....	8
Förmågan att lösa huvuduppgifterna och operativ förmåga	8
Läget i instatsorganisationen	10
Läget i grundorganisationen	11
Årets verksamhet.....	12
Personal.....	27
Utveckling av Försvarmaktens personal	27
Verksamhetssäkerhet och arbetsmiljö	29
Myndighetsspecifika resultatmätt	31
Produktivitet.....	31
Volymer.....	40
Ekonomisk översikt.....	44
Avgiftsfinansierad verksamhet.....	45
Resultaträkning.....	49
Balansräkning.....	50
Noter och kommentarer.....	52
Anslagsredovisning	61
Finansieringsanalys.....	67
Tilläggsupplysningar.....	69
Bilaga 1 (hemlig) Värdering av Försvarmaktens operativa förmåga m.m.	71
Bilaga 2 (öppen) Försvarmaktens omstrukturering	71
Bilaga 3 (öppen) Personalberättelse	71
Bilaga 4 (öppen) Internationell verksamhet	71
Bilaga 5 (öppen) Särskilda redovisningar	71
Bilaga 6 (hemlig) Beredskap och insatser under 2003 m.m.	71
Bilaga 7 (öppen) Exportstöd	71
Bilaga 8 (öppen) Läsanvisningar	71
Bilagor.....	71

Överbefälhavarens kommentar

Övergripande

Verksamheten under det gångna året kan beskrivas i olika termer beroende på vilken utgångspunkt som väljs.

I förhållande till de mål och den planeringsinriktning som gavs i det förra försvarsbeslutet in-

nebar 2003 fortsatta problem med stora konsekvenser för det kommande försvarsbeslutet. Den omplanering som hittills skett i förhållande till den i försvarsbeslutet givna inriktningen motsvarar en samlad anslagsbelastning på mellan fem och sex miljarder per år i den fortsatta planeringen efter 2004. Innebörden är alltså bland annat att innehållet i de olika alternativ som nu studeras för perioden 2005-2007 relativt tidigare planering behöver reduceras i motsvarande grad. Konsekvenserna för Försvarsmaktens långsiktiga inriktning blir mycket stora. Jag kommer i Försvarsmaktens beslutsunderlag till försvarsbeslutet detta år att närmare utveckla dessa. De är dramatiska och nödvändiggör en genomgripande förändring av förutsättningarna för försvarspolitikerna på ett antal viktiga punkter.

Betraktad i det snävare perspektivet mot de situationsanpassade verksamhetsmål som gavs i regleringsbrevet är bilden mer positiv. Förbandsverksamheten har i stort sett kunnat genomföras enligt plan. Det blev resultatet efter att utgiftstaket justerats till förbandsverksamhetens fördel i september. Årets verksamhet har gett viktiga bidrag till utvecklingen av krigsförbanden i insatsorganisationen. Goda utbildningsresultat har i allmänhet uppnåtts. För ett antal förband har därmed tidigare brister kunnat återhämtas.

Betydande omplanering och förskjutningar har dock krävts på materielsidan för att klara de nya budgetbegränsningar som Försvarsmakten, liksom andra statliga myndigheter, ålades genom tilläggsdirektivet om utgiftstaken i september. Det senare får konsekvenser också för innevarande års planering och bidrar till att ytterligare begränsa Försvarsmaktens icke bundna utrymme under den kommande försvarsbeslutsperioden.

Genomförande av föregående försvarsbeslut – utgångsläget inför FB04

Det genomförda verksamhetsåret är det näst sista i nuvarande försvarsbeslutsperiod. På ett antal punkter har planeringsförutsättningarna förändrats sedan det senaste försvarsbeslutet 2001. Ett antal faktorer samverkar. Förändrade politiska ambitioner och prioriteringar, överskattad reformeringstakt och underskattad kostnadsutveckling för personal och materiel har alla medverkat till att begränsa utrymmet för att fullt ut genomföra försvarsbeslutets inriktning och ambitioner. Den sammanlagda långsiktiga effekten har som redan nämnts beräknats motsvara storleksordningen sex miljarder kronor per år.

Förändringar av denna omfattning i en planering som från början karakteriseras av extremt stora långsiktiga bindningar och små planeringsreserver nödvändiggör mycket stora omprioriteringar. Detta jämte de tidigare angivna utgiftstaken ledde till omedelbara besparingskrav i all verksamhet det gångna året. Därmed har också möjligheterna att genomföra försvarsbeslutets ambitioner starkt begränsats.

För att hantera sådana besparingskrav finns i Försvarsmakten i huvudsak fyra sätt; att reducera antalet värnpliktiga, att minska övningsverksamheten, att senarelägga materielanskaffning och att reducera de internationella insatserna. Alla metoder utom den sista har utnyttjats. Detta har fått betydande konsekvenser för både förbandsverksamhet och materielanskaffning, vilket i varierande grad avspeglas i den följande värderingen. De omprioriteringar som gjorts av regeringen har skett i nära samverkan med Försvarsmakten. Hänsyn har därvid tagits till omvärldsutvecklingen sedan försvarsbeslutet. Försvarsmakten delar regeringens bedömning att de nya prioriteringarna är anpassade till de krav som bör ställas på Försvarsmaktens förmåga utgående från det nuvarande omvärldsläget. Även om den internationella situationen i ett bredare globalt perspektiv blivit mer komplicerad karakteriseras utvecklingen i vårt nord-europeiska närområde av att stabiliteten och säkerheten ytterligare konsoliderats bl.a. genom utvidgningen av EU och Nato. Sett i detta bredare och situationsanpassade perspektiv är Försvarsmaktens förmåga att lösa sina uppgifter sammantaget godtagbar.

Överbefälhavare Håkan Syrén

I ett ännu bredare perspektiv finns ett antal stora och långsiktigt allvarliga obalanser i Försvarsmaktens planering. Personalstruktur och personalförsörjningssystem svarar dåligt mot insatsförsvarets behov och leder till växande problem att framöver tillgodose krav på ökade internationella ambitioner. Värnpliktsystemet är inte utformat för att på ett effektivt sätt producera den personal som ett internationellt användbart insatsförsvaret idag behöver. I krympande ekonomier måste nuvarande materielomsättningstakt minskas för att skapa möjligheter till långsiktig handlingsfrihet.

För att skapa möjligheter till en långsiktigt hållbar fortsatt reformering och förnyelse av Försvarsmakten krävs dels grundläggande förändringar av nu gällande regler och avtal, dels ett mer långsiktigt förändringsperspektiv än de tre år som hittills avsetts utgöra ram för nästa försvarsbeslut.

Till detta återkommer Försvarsmakten i det underlag som lämnas in till regeringen den 27 februari.

Det gångna årets resultat

Försvarsmakten har innehållit de ekonomiska ramar som statsmakterna anvisat. Det har krävt omfattande insatser och hårdhänta prioriteringar. Man kan ha olika åsikter om de omprioriteringar som gjorts. De måste dock värderas mot bakgrund av det överordnade statsfinansiella krav som inneburit att ökade anslag varit uteslutna. De anbefallda utgiftstaken har emellertid fått till konsekvens, att det inom materielanslaget uppstått ett ofrivilligt anslagssparande om drygt 2 000 miljoner kronor, eftersom leverans av redan beställd materiel har förskjutits till 2004 och 2005.

Försvarsmakten förutsätter därvid att inriktningen från regeringen ligger fast att anslags-sparandet får disponeras av Försvarsmakten.

Försvarsmakten har under 2003 upprättat beredskapen i enlighet med av regeringen i regleringsbrevet ställda krav. I maj 2003 fattade regeringen beslut om en förändring av beredskapssystemet där stegen i det differentierade beredskapssystemet ökades från ett ettårigt till ett femårigt perspektiv. Beredskapsstegen varierar nu mellan dagar och upp till fem år. För flertalet förband kommer därmed beredskapskraven att sänkas, vilket får till följd att en del av vad som nu är brister i förbandsutvecklingen kommer att minska eller vara åtgärdade vid utgången av 2004.

Försvarsmakten har under året lämnat viktiga bidrag till internationella fredsinsatser i länder som är eller har varit hårt drabbade av krig. Tyngdpunkten i insatserna har legat i Kongo, Afghanistan och fortsatt på Balkan. Vår förmåga att svara upp mot regeringens och det internationella samfundets krav har varit god. I det sammanhanget bör i synnerhet framhållas att Försvarsmakten med extremt kort förberedelsestid kunde ge ett effektivt och mycket högt värderat bidrag till den EU-ledda snabbinsatsen Artemis i Kongo. De tillgängliga registerförbanden för internationella insatser har i huvudsak utvecklats enligt plan.

Övningsverksamheten har under året genomförts enligt de mål som låg till grund för Försvarsmaktens förslag till regeringen inför 2003. Genom att övningsverksamheten hållits på bataljonsnivå och högre nivå (motsv.) har tidigare anmälda brister i dessa avseenden till del kunnat åtgärdas det gångna året.

Ambitionsnivån i övningsverksamheten behöver ständigt uppmärksammas för att utveckla och kontinuerligt vidmakthålla tillräcklig kompetens i befälskåren.

Den kvalitativa utvecklingen varierar mellan olika förband.

Förband som alltjämt uppvisar allvarliga brister är de nationella skyddsstyrkorna. Hemvärdet, som ingår i dessa styrkor, har inte nått de uppsatta kvantitativa målen. Däremot vill jag peka på den positiva utveckling som skett mot höjd personalkvalitet.

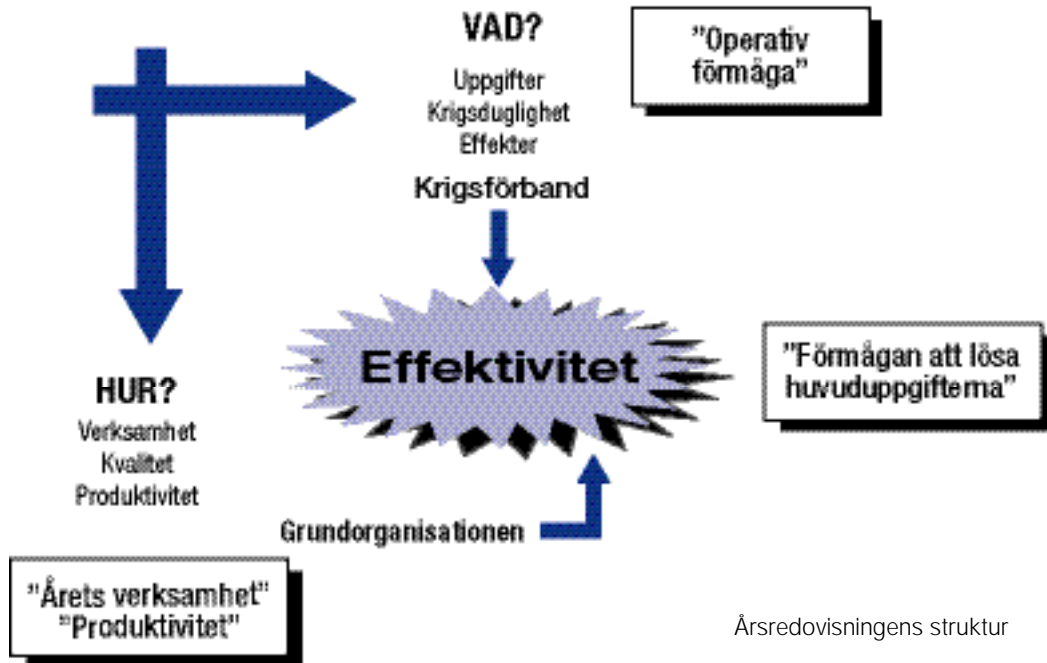
Inom vissa förband finns brister som gör att en del uppgifter inte kan lösas, eller endast kan lösas i begränsad utsträckning. Flera förband har emellertid inga brister alls, eller endast mindre sådana som inte påverkar deras förmåga att lösa sina uppgifter.

Personal inom Försvarsmakten, i synnerhet värnpliktiga och kvinnliga anställda, har även under året som gått drabbats av kränkningar och trakasserier. Vi har lagt ner mycket arbete för att få bort alla former av förnedrande behandling av personal inom

Försvarsmakten. Det är uppenbart att våra ansträngningar inte är tillräckliga. Problemen har minskats men arbetet måste gå vidare med en tydlig ambition att helt eliminera dessa beteenden. Här krävs ständiga insatser. Arbetet får aldrig anses avslutat. Detta är en grundläggande fråga om människovärde och respekt för individen som har högsta prioritet inom Försvarsmakten.

Om redovisningen

Årsredovisningens struktur

Försvarsmaktens redovisning har sin utgångspunkt, förutom i förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag, i den struktur som regleringsbrevet har. I detta anger regeringen, utöver Försvarsmaktens uppgifter, de grundläggande kraven på Försvarsmaktens operativa förmåga, dvs. ett krav på effektivitet. För att på ett adekvat sätt kunna redovisa detta krävs, att de effekter verksamheten gett avseende operativ förmåga och kompetenser redovisas i relation till Försvarsmaktens huvuduppgifter och regeringens långsiktiga krigsorganisatoriska mål, dvs. VAD har presterats.

Regeringen har också krav på myndighetens produktivitet (inre effektivitet). I syfte att få en uppfattning om denna redovisas som indikatorer på verksamheten ett antal nyckeltal utvisande HUR denna har genomförts. Dessa krav ger sammantaget en struktur på årsredovisningen som framgår av bilden.

I det följande redovisas under avsnittet "Försvarsmaktens samlade resultat" den bedömda sammantagna effektiviteten i nuvarande säkerhets- och militärpolitiska läge. I avsnittet "Årets verksamhet" redovisas vilka effekter verksamheten inom varje verksamhetsgren har haft på Försvarsmaktens förmåga och kompetenser samt hur den bidragit till insatsorganisationens utveckling. I huvuddokumentet är denna redovisning relativt översiktlig med hänsyn till önskemålet att kunna lämna en öppen redovisning. Av den hemliga bilagan 1 framgår en detaljerad redovisning som grund för den öppna. Där framgår också Försvarsmaktens bedömda måluppfyllnad avseende den operativa förmågan och kompetenser samt hur den värdering gjorts som lett till effektbedömningarna.

I avsnittet "Personal" lämnas en översiktlig personalredovisning. Den bygger på en om-

fattande personalberättelse som framgår av bilaga 3.

I avsnittet "Produktivitet" redovisas nyckeltal som visar verksamhetens produktivitet dels i form av styckkostnader, dels i form av en ren volymredovisning inom vissa områden.

Slutligen lämnas ett antal ekonomiska redovisningar, bland annat de finansiella dokumenten, som utgör Försvarsmaktens bokslut.

De särskilda redovisningar som regeringen härtöver kräver är samlade i bilagorna. I bilaga 8 finns de återredovisningskrav som framgår av regleringsbrevet och särskilda regeringsbeslut sammanställda med hänvisning till var bland årsredovisningens dokument dessa återfinns. Där anges också för varje återrapporteringskrav handläggande avdelning och handläggare i Högkvarteret.

Resultatredovisning

Förmågan att lösa huvuduppgifterna och operativ förmåga

Försvarsmaktens samlade förmåga

Bedömningen av Försvarsmaktens förmåga att lösa huvuduppgifterna är gjord mot nuvarande säkerhets- och militärpolitiska läge och i förhållande till ställda krav. Under dessa förutsättningar bedöms förmågan att lösa de fyra huvuduppgifterna som sammantaget godtagbar.

Vår operativa förmåga att möta mer omfattande militära operationer är beroende av successiva anpassningsåtgärder.

Försvarsmaktens planering förutsätter att säkerhetspolitisk förvarning erhålls och erforderliga politiska beslut fattas i tid så att successiva anpassningsåtgärder hinner vidtas om och när hot omväpnat angrepp tilltar. Vår operativa förmåga är vidare beroende av att såväl personal som insatsförband kontinuerligt övas och utvecklas som att materielunderhåll bedrivs i erforderlig omfattning och kvalitet.

Försvara Sverige mot väpnat angrepp

Försvarsmaktens förmåga att i nuvarande omvärldsläge försvara landet mot ett väpnat angrepp bedöms sammantaget som godtagbar. Vid ett försämrat omvärldsläge bedöms brister inom följande områden utgöra de största begränsningarna: ledning, underrättelseinhämtning, logistik och helikopterunderstöd. Dessutom bedöms uthålligheten som begränsande vid operationer i mer än en riktning.

Hävda vår territoriella integritet

Försvarsmaktens förmåga att hävda vår territoriella integritet bedöms sammantaget som godtagbar. Avsaknad av ett gemensamt operativt lednings- och övervakningssystem innebär begränsningar.

Bidra till fred och säkerhet i omvärlden

Förmågan att bidra till fred och säkerhet i omvärlden bedöms sammantaget som godtagbar. Personalens ökade internationella erfarenhet och tillförsel av ny materiel bidrar successivt till att höja denna förmåga. Ledningsmetodik, ledningssystem, materiel och utbildning behöver ytterligare anpassas till multinationella ledningsstrukturer.

Bidra till att stärka det svenska samhället vid svåra påfrestningar

Förmågan att stärka det svenska samhället vid svåra påfrestningar i fred bedöms sammantaget som god. En utökad samordning med den civila delen av totalförsvaret med anledning av det vidgade hot- och riskperspektivet samt en översyn av författningar relaterade till beredskapssystemet är dock befogad, bland annat mot bakgrund av Europeiska unionens säkerhetsstrategi avseende storskalig terrorism.

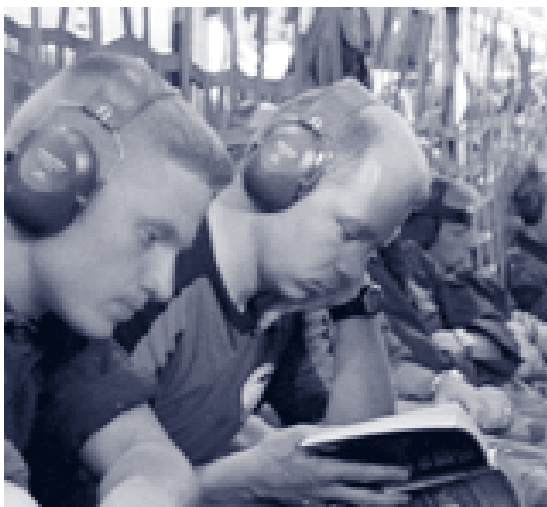
Förmåga till anpassning

Försvarsmaktens förmåga att på kort sikt (högst ett år efter ett regeringsbeslut) kunna utveckla förmåga att möta insatser av fjärrstridsmedel och begränsade luftrörliga insatsstyrkor bedöms som godtagbar. Försvarsmaktens förmåga att på medellång sikt (inom fem år efter ett regeringsbeslut) och efter beslut om anpassningsåtgärder kunna möta mer omfattande militära operationer bedöms sammantaget som godtagbar.

Läget i insatsorganisationen

Under 2003 har arbetet fortsatt med att genomföra omstruktureringen av krigsförbanden i insatsorganisationen mot den struktur som riksdagen fattade beslut om 2000 och 2001. En detaljerad redovisning av krigsduglighet och operativa förmåga i insatsorganisationen samt Försvarsmaktens samlade förmåga, liksom hur detta har värderats framgår av hemlig bilaga 1.

KS05. Rotationsflyget på väg hem till Sverige.
Försvarets Bildbyrå – Fotograf: Henrik Berger

KS05. Tvätt av Sisu på spolplattan inne på Camp Victoria.
Försvarets Bildbyrå – Fotograf: Rick Forsling

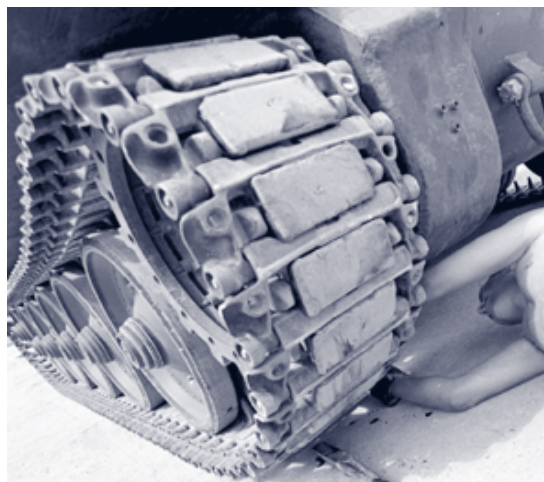
BA 10. Soldat i snöyra under skjutövning.
Försvarets Bildbyrå – Fotograf: Bo Gafvelin

Katrina Danér, sjukvårdare tillhörande sjukvårdsgruppen Sierra Tango 2
Försvarets Bildbyrå – Fotograf: Andreas Karlsson

KS05. Sköterska från en av sjukvårdsgrupperna framför en ambulansutrustad pansarterrängbil.
Försvarets Bildbyrå – Fotograf: Rick Forsling

KS05. Vård av Pansarbandvagn i slutet av missionen.
Försvarets Bildbyrå – Fotograf: Henrik Berger

Läget i instats- organisationen

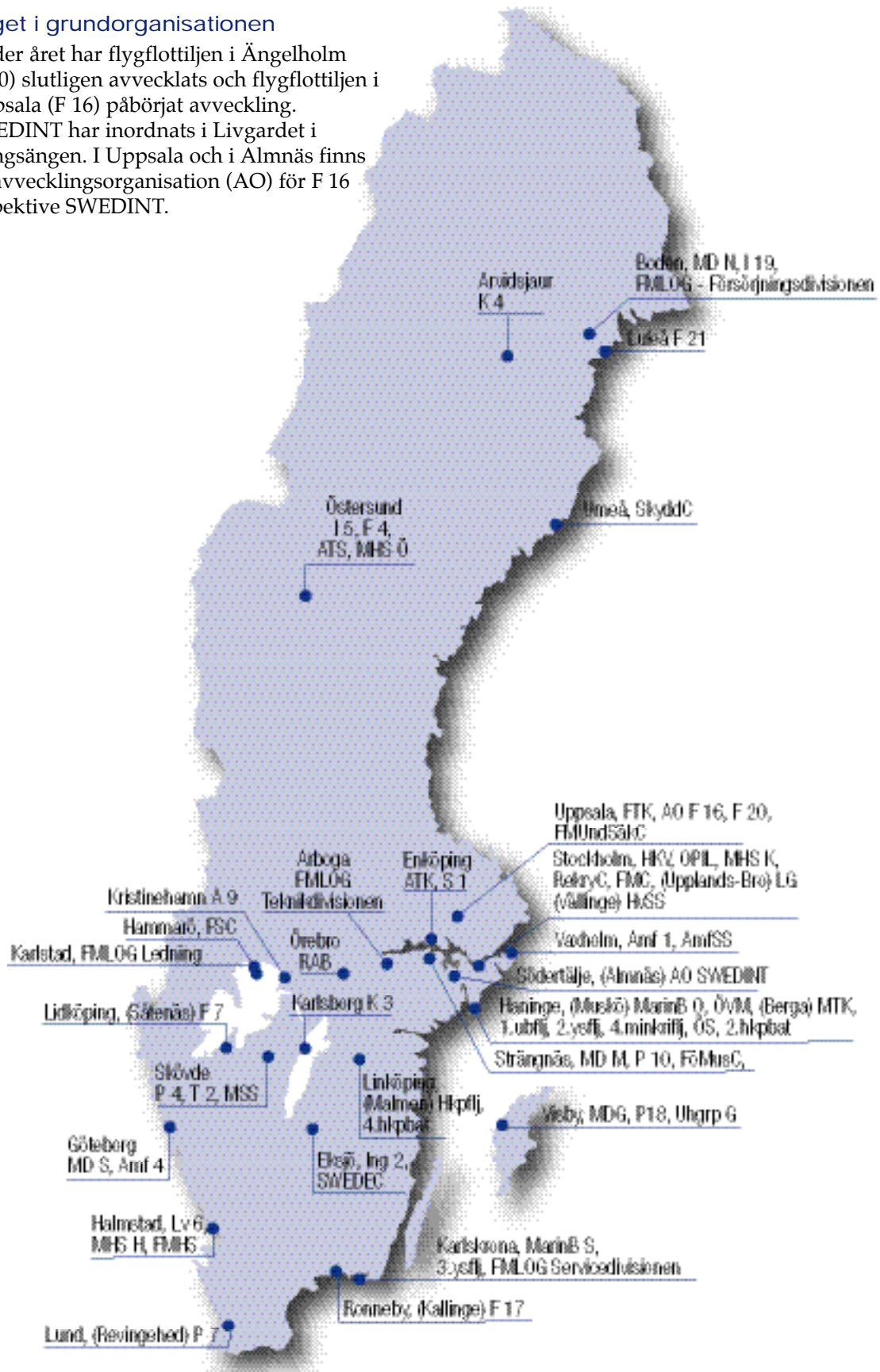
Översikt

- Fu = Fortsatt utveckling av krigsförband
(arvförband nyttjas)
- U = Utveckling mot krigsförband (nytt för-
band skapas)
- V = Vidmakthålls (omsätts fortlöpande)
- Av = Avveckling påbörjas

Förband	Mål 2003	2004	2005
HKV med operativ insatsledning och stabsförband	V/1	V/1	V/1
Divisionsledningsbataljon	Fu/1	V/1	V/1
Operativ sambandsbataljon	Fu/1	V/1	V/1
Signalspaningsbataljon	Fu/1	V/1	V/1
Telekrigsbataljon	U/1	U/1	U/1
IT-förvarsenhet	U/1	V/1	V/1
Telenätenhet	V/1	V/1	V/1
Vädercentral	V/1	V/1	V/1
Teknisk bataljon	U/1	U/1	V/1
Operativt teknikkompani	Fu/2	Fu/2	Av
Operativ transportbataljon	V/2	V/2	V/2
Marktelebataljon	Fu/2	V/2	V/2
Transportledningsstab	V/3	V/3	V/3
Artilleriregimentsledning med ledningsförband	Fu/1	V/1	V/1
Underrättelsebataljon	Fu/1	V/1	V/1
Fallskärmsjägarbataljon	V/1	V/1	V/1
Säkerhetsbataljon	Fu/3	V/3	V/3
Jägarbataljon	V/2	V/2	V/2
Luftvärnsbataljon 97/70	V/2	V/2	V/2
Luftvärnsbataljon 90/70	V/1	V/1	V/1
Ingenjörbataljon	V/3	V/3	V/3
Förbindelsebataljon	V/3	V/3	V/3
Ammunitionsröjningskompani	U/2	V/2	V/2
Stridsvagnstransportkompani	V/3	V/3	V/3
NBC-kompani	U/1	U/1	V/1
Militärdistriktsstaber med 29 militärdistriktsgrupper	Fu/4	V/4	V/4
Markstridsbataljon	Fu/12	V/12	V/12
Norrlandsjägarbataljon	V/2	V/2	V/2
Marin basskyddsbatalljon	Fu/2	V/2	V/2
Marin bevakningsbataljon	Fu/3	V/3	V/3
Bevakningsförband (KBV)	V/5	V/5	V/5
Hemvärnsbataljon	V/170	V/170	V/170
Armébrigadledning med ledningsförband	V/6	V/6	V/6
Mekaniserad bataljon	Fu/16	V/16	V/16
Haubitsbataljon 77B	V/4	V/4	V/4
Luftvärnsbataljon 90/70 M	V/4	V/4	V/4
Pionjärbataljon	V/4	V/4	V/4
Underhållsbataljon	V/4	V/4	V/4
Luftburen bataljon	U/1	U/1	U/1
Stadsskyttebataljon	V/6	V/6	V/6
SjöbevC	V/6	Av	
Sjöinformationsbataljon	U/2	V/2	V/2
HMS Orion	V/1	V/1	V/1
Marin underhållsbataljon	V/1	Av	
Marint underhållskompani	V/1	Av	
Marin basbataljon	U/2	V/2	V/2
Helikopterbataljon	Fu/2	Fu/2	Fu/2
Ystridsflottilj	V/2	V/2	V/2
Minkrigsflottilj	V/1	V/1	V/1
Ubåtsflottilj	V/1	V/1	V/1
Amfibiebrigadledning med ledningsförband	V/1	V/1	V/1
Amfibiebataljon	V/3	V/3	V/3
Strilbataljon 04	Fu/3	V/3	V/3
Radarflyggrupp (FSR 890)	V/1	V/1	V/2
Flygbasbataljon 04	V/8	V/8	V/8
JAS 39-division	V/5	V/7	V/7
JA 37-division	V/2	Av	
AJS 37-division inklusive SK 37 E	V/1	V/1	V/1
Central transportflygdivision	V/4	V/4	V/4
Regional transportflygdivision	V/2	V/2	V/2

Läget i grundorganisationen

Under året har flygflottiljen i Ängelholm (F 10) slutligen avvecklats och flygflottiljen i Uppsala (F 16) påbörjat avveckling. SWEDINT har inordnats i Livgardet i Kungsängen. I Uppsala och i Almnäs finns en avvecklingsorganisation (AO) för F 16 respektive SWEDINT.

Årets verksamhet

I det följande redovisas översiktligt hur årets verksamhet har bidragit till att utveckla insatsorganisationen. För en utförligare redovisning hänvisas till de hemliga bilagorna 1 och 6. I dessa redovisas Försvarsmaktens operativa förmåga m.m. samt hur beredskap och insatser såväl nationellt som internationellt har genomförts. Den internationella verksamheten redovisas i detalj i bilagan 4, som är öppen.

Utbildning, planering m.m

Förbandsverksamhet

Högkvarteret intog den 1 januari 2003 en ny organisation. Sedan årsskiftet ingår operativa insatsledning i Högkvarteret. Från samma tidpunkt har operativa insatsledningen också övertagit ledningen av utlandsstyrkan. Delar av Högkvarteret har i samverkan med Regeringskansliet och övriga myndigheter deltagit i en europeisk krishanteringsövning. En omfattande utbildningsinsats riktad mot Försvarsmaktens personal för att förmedla kunskaper om det nätverksbaserade försvaret (NBF) har genomförts.

Grundutbildning av *operativa lednings- och underhållsförband*, utbildningsomgången 2002/03, har genomförts med bra resultat. Utbildningsmålen har i huvudsak nåtts, främst genom deltagande i arméns stabs- och sambandsövning (ASSÖ) samt härutöver en deltagande i en samlad arméslutövning (ASÖ).

Under utbildningsåret har till *divisionsförbanden* utbildats en reducerad artilleribataljon, kompanier till divisionsluftvärnsbataljonerna, enheter till en divisionsingenjörbataljon, en divisionsledningsbataljon, en reducerad jägarbataljon samt enheter till de operativa underhållsförbanden. Därutöver har utvecklingsarbetet med luftburen bataljon fortsatt. Anbefallda kvalitativa målsättningar har i huvudsak uppnåtts. Onormalt höga värnpliktsavgångar vid jägarförbanden har resulterat i att kvantitativa mål vid dessa inte har uppnåtts. Divisionsluftvärnsförbandens deltagande i flygvapenövningen Focus, där insatser mot kvalificerat målflyg i telestörd miljö genomfördes, har utvecklat förmågan i strid mot luftmål. Övningen har också medgett ett återtagande av tidigare reducerad förmåga att genomföra strid i telestörd miljö med mycket gott resultat.

Stabstjänstövningar och ledningsövningar har genomförts under året vid de *nationella skyddsstyrkorna* (bland annat övningarna ASSÖ, ANNIKA och LINUS). Övningarna har gett ett gott resultat. Samverkansmöten och seminarier med länsstyrelser, länspolismyndigheter och landsting har genomförts under året. Arbetet med att utveckla samverkansdokument mellan länsstyrelserna och militärdistrikten har påbörjats. Lokala samverkansmöten och nätverksträffar samt regionala och kommunala krisledningsövningar har genomförts.

Vidmakthållande och utveckling av *hemvärnsförbanden* har inte kunnat ske på planerat sätt. Trots bra verksamhet under det första halvåret fick budgeteringsreduceringarna under andra halvåret negativa konsekvenser för vidmakthållande och utveckling av hemvärnsförbanden. Kontraktsuppfyllanden har under 2003 ökat men är trots detta fortsatt låg. Antalet hemvärnspersonal i förbanden har minskat med ca. 2 300, från 54 877 till 52 519. Huvuddelen av avgångarna (ca 90 %) är personal som under det senaste året inte har någon registrerad tjänstgöring. Nyrekryteringen omfattar 2 691 personer. Av de nyrekryterade är 70 % under 35 år, vilket innebär att de senaste årens förnyring av hemvärdet fortsätter. Andelen kvinnor i hemvärnsförbanden är cirka 15 %.

Under utbildningsåret har till *armébrigadförbanden* utbildats tre reducerade mekaniserade bataljoner, delar av en underhållsbataljon och en pionjärbataljon. Uppsatta mål bedöms i huvudsak ha uppnåtts. Genomförandet och det goda resultatet vid ASÖ har i stor utsträckning bidragit till det. Övningsserien, med framförallt ASSÖ och ASÖ, bedöms i vissa stycken ha varit helt avgörande för att nå målen för utbildningen för huvuddelen av armébrigadförbanden. Utbildningsåret har väl svarat mot målsättningen att vidmakthålla och utveckla förmågan att leda brigad. De begränsningar armébrigadförbanden hade efter utbildningsåret 2001/02 har i huvudsak kunnat åtgärdas, främst avseende samövning i bataljons- och brigadförband.

Vid de *marina lednings- och underhållsförbanden* har utveckling av två sjöinformationsbataljoner och omorganisationen av sjöbevakningscentralerna inletts.

Sjöinformationssystemet har tillförts sex bevakningsbåtar ur Amfibiekåren. Utveckling av två marina basbataljoner samt avveckling av marina underhållsbataljoner har påbörjats. Förmågan att understödja fartygs- eller amfibieförband som förbereder eller deltar i internationella insatser har utvecklats genom utbildning av Forward Naval Support Unit (FNSU), bland annat genom deltagande i övning Sammarin.

Vid *Försvarsmaktens helikopterflottilj* har förmågan till markoperativ helikopterstrid upprätthållits på en låg nivå. Det har skett dels genom studien "Beväpnade helikoptersystem", dels genom bibehållande av del av pansarvärnshelikoptersystemet som kompetensbärare. Förmågan att understödja luftburen bataljon har utvecklas i samövningar med K 3 i Karlsborg och genom deltagande i ASSÖ och ASÖ, vilket har givit ett gott resultat. Förmågan till sjöoperativa helikopterinsatser har vidmakthållits på anbefalld nivå genom utbildning och deltagande i övningsverksamheten med marina enheter. Resultatet av övningsverksamheten har varit gott. Satsningen på övningsverksamheten, bland annat genom deltagande i ASSÖ, ASÖ och Sammarin, har påtagligt ökat yrkesofficerarnas kompetens och givit förbandet ett bra utbyte. Utveckling av specialoperationer har genomförts i samverkan med specialförbanden. Under året har två haverier med totalt sju omkomna drabbat helikopterflottiljen. En mycket stor del av tiden under november och december har ägnats åt omhändertagande av följderna av det senaste haveriet.

Vid *stridsfartygsförbanden* har omsättning av de två ytstridsflottiljerna, ubåtsflottiljen och minkrigsflottiljen skett med bra resultat. Förbanden har genomfört en nationell övning Sammarin på Västkusten med mycket bra resultat. Förbanden har deltagit i de internationella övningarna Vasa II, Baltic Bridge, Baltops, Linteon Singa, MCOPLAT och Loviisa med bra till mycket bra resultat. Delar av förbanden har genomfört utbildning vid Flag Officer Sea Training (FOST) i Plymouth och Joint Maritime Course (JMC) i Faslane, England. Utbildningen är ett led i valideringen av de internationella sjöstyrkornas förmåga inom skyddstjänsten kombinerat med sjöstridsförmågan. Betyget efter genomförd utbildning är godkänt till mycket godkänt

resultat.¹⁾ Ubåtsräddningsövningarna Northern Sun och Crown Eagle har genomförts inom ramen för ubåtsräddningsavtal med andra länder.

Utbildning är genomförd av sjöstridsförband för internationella insatser; Internationell Korvettstyrka, Internationell Ubåtsstyrka och Internationell Minröjningsstyrka (IKS, IUB och IM). Förbanden ingår i det internationella styrkeregistret.

Vid *amfibieförbanden* har utbildning av delar av amfibiebrigadledning samt omsättning av en amfibiebataljon genomförts med bra resultat. Utvecklingen av amfibiebrigadkompanierna har fortsatt i syfte att tillföra insatsorganisationen en amfibiebrigadledning. Utbildningen har avslutats med Sammarin på Västkusten med mycket bra resultat. En fortsatt utveckling av den internationella insatsförmågan har inriktats mot uppsättande av en amfibiestridsgrupp för internationella insatser; Internationell Amfibisk Styrka (IAS). Samarbetet med Finland i detta avseende har fortsatt under året. Amfibieförbandens förmåga att delta i gemensamma nationella och multinationella marina operationer har utvecklats. Det har skett inom ramen för Sammarin och bilateralt utbyte med Finland, bland annat under övning Loviisa samt deltagande i övningarna Northern Light och Cooperative Endeavour.

Utbildning av värnpliktiga vid *flygvapnets lednings- och underhållsförband* till basbataljon 04 och strilbataljon 04 har skett. Uppsatta utbildningsmål har i allt väsentligt nåtts. Det nya förbandsutbildningssystemet, som tillämpats för första gången, har fått ett positivt gensvar. Slutövning för huvuddelen av värnpliktsomgången genomfördes under flygvapenövning 03 (FVÖ 03). Utöver att vara en slutövning, så har övningen givit tillfälle att öva förmågan att leda förband på bataljonsnivå samt att leda verksamhet från taktisk stab. Övningen gav ett bra övningsutbyte och viktiga erfarenheter erhöles. Två flygplatsenheter, FK 01 och FK 02, har utbildats och underställts operativa insatsledningen för insats i Demokratiska Republiken Kongo. Förbandet har utvecklats, bemannats och utbildats på kort tid.

Typinflygning och grundläggande flygslagsutbildning inom *JAS 39-förbanden* med sex flygförare har pågått under året. Som en

1) Royal Navy taxonomi.

följd av de ekonomiska neddragningarna har utbildningen inte kunnat avslutas under 2003, utan den har fördröjts i cirka ett halvår. Omskolningsverksamheten har under senare delen av året, av ekonomiska skäl, nedprioriterats till förmån för uppbyggnad av SwAFRAP²⁾ JAS 39. De ekonomiska neddragningarna under året har resulterat i att hela ombeväpningsplanen förskjutits framåt och åtgärder i form av flygning på andra flygsystem behöver omfördelas under 2004 för att bevara flygkompetensen hos flygförarna. JAS 39-förband har deltagit i två nationella och två internationella övningar, övningarna Ample Train och Nordic Air Meet. Ample Train genomfördes i Ungern och Nordic Air Meet genomfördes i Norge med deltagare från de nordiska länderna och Schweiz. Båda övningarna har genomförts med gott övningsutbyte. SwAFRAP JAS 39-division har under året rekryterats, bemannats och utbildats. Förbandet har deltagit i övning Cooperative Key och genomfört valideringsövning i simulatormiljö. Uppbyggandet av SwAFRAP JAS 39 har tvingat fram kraftfulla prioriteringar, inte bara inom JAS 39-systemet, utan även bland övriga stridsflygsystem.

Inom *övriga stridsflygförband* har under året en division JA 37 Viggen utvecklats. Två divisioner återstår samt viss flygtjänst som kompetensbärare innan ombeväpning till JAS 39 påbörjas. Försvarmaktens huvuduppgift att hävda territoriell integritet har prioriterats i utbildningen. Efter att den sista typinflygningen JA 37 avslutats överfördes de sista skolflygplanen SK 37 till telekrigsfunktionen. Till den har fyra flygförare och två störoperatörer omskolats. Telekrigsförbandet har deltagit i övningen Elite i Tyskland. Resultatet var över förväntan och förbandet kunde väl mäta sig med de övriga deltagande förbanden.

Vid *transportflygförbanden* har verksamheten i huvudsak bedrivits som Försvarmakts-interna transporter av materiel och personal, transporter åt externa kunder, deltagande i nationella och internationella övningar samt utbildning av transportflygbesättningar. Prioritering av transportflygbeställningar för Tp 84 Hercules har varit nödvändig då flygplantillgängligheten har varit låg på grund av motorproblem under vissa perioder. Högsta prioritet har transporter för utlandsstyrkan

haft. Besättningarna har fått tillräcklig flygtid för att upprätthålla anbefalld kvalitetsnivå i flygtjänsten. Transportflyget har deltagit i övningarna Focus och FVÖ 03, både med flygförband, basresurser och stabspersonal. Övningarna har genomförts med bra resultat. Tolv flygförare har utexaminerats från Trafikflyghögskolan och ytterligare fyra har påbörjat utbildning. Omutrustning från flygplan Tp 101 till flygplan Tp 100 har påbörjats. 100 av 123 befattningar i SwAFRAP C 130 har kontrakterats för 2004.

Materiel, anläggningar samt forskning och teknikutveckling

Vid de *operativa lednings- och underhållsförbanden* har Försvarets telenät vidmakthållits och utvecklats. Säkerhetshöjande åtgärder har genomförts i försvarets telenät (FTN). Uthålligheten och redundansen i detta har ökat och säkerhetsnivån har höjts vad gäller skyddet mot sabotage och inbrott. Telekomunikations- och informationsarkitektur har utvecklats, vilket skall öka effekten och effektiviteten för krigsförbanden och grundorganisationen. Nyanskaffad radiomateriel för satellitkommunikation har ökat utlandsstyrkans effektivitet och verkan.

Leverans av televapenmateriel till *divisionsförbanden* fortsätter. Målsättningen är att en splitterskyddad televapentropp skall kunna levereras under 2006. En uppgraderad EW-tropp (Electronic Warfare) med televapen 80-materiel har levererats. Fortsatt utveckling av stridsledningsenhet till luftvärnsrobot-system 97 och radarstationer för underrättelseenheter pågår men arbetet har försenats och fortsätter enligt ny tidsplan med planerad leverans under 2004. Anskaffning av NBC-specifik materiel och övrig specialmateriel till NBC-kompaniet har påbörjats. Fem stycken djupminröjssystem för röjning av nedgrävda minor har levererats, liksom fyra stycken system för maskinell truppminröjning.

Till de *nationella skyddsstyrkorna* har anskaffning påbörjats av NBC-indikeringsutrustning och personlig skyddsutrustning omfattande 4 000 C-underställ. Leverans av nytt sikte till AK 4 har påbörjats. Anskaffning av personlig fältutrustning till hemvärnet har skett och fortsätter under 2004.

Till *armébrigadförbanden* har anskaffning av minskydd för stridsvagn 122 Leopard påbör-

2) Swedish Air Force Rapid Reaction Unit

KS05. Svenska Kforsoldater kontrollerar fordon vid en checkpoint. Försvarets Bildbyrå – Fotograf: Rick Forsling

jats. Leverans pågår av mörkersikte till pansarvärnsrobot 56. Ytminplogar till stridsfordon 90 är under leverans. Systemet möjliggör röjning av ytlagda minor. Chassier för bandgående granatkastare har slutlevererats. Splitterskyddat trupptransportfordon delse-rie 2 har börjat levereras. Vid slutet av året hade totalt 124 av 150 fordon levererats. 65 rullflaksbilar har levererats under året och 45 rullflakssläpvagnar har beställts för leverans under 2004. Rullflaksbilar omsätter äldre typer av lastbilar inom organisationen medan rullflakssläpvagnar tillförs de förband som är anmälda till olika styrkeregister. Inledande beställning av stridsledningssystem för bataljon har genomförts. Leverans av bärgningsbandvagn 120 har påbörjats.

Anskaffning av kustspaningsradar PS 640 med kommunikationslösning har påbörjats och fortgår under 2004 till de *marina lednings- och underhållsförbanden*. Vidare har fjärrmanöver av kustradio anskaffats och driftsatts vid Muskö sjöcentral – sambandscentral. Fortsatt anskaffning för fjärrmanöver av radio för

Karlskrona sambandscentral har fortgått under året. Anskaffning av systemgränssyta med Finland inom det bilaterala samarbetet för utbyte av sjölägesinformation har påbörjats. Containrar för rörlig underhållsledning har kompletterats och generalöversyner för trängfartyg har genomförts.

Anskaffning av samnordisk ny medeltung helikopter (helikopter 14) pågår till *Försvarets helikopterflottilj*. Leverans av lätt helikopter (helikopter 15) är försenad från våren 2004 till tidigast hösten 2004. Två interimshelikoptrar har levererats och används för inflygning av besättningar sedan början av januari 2003.

Till *stridsfartygsförbanden* pågår utveckling och anskaffning av korvetter av Visbyklass och andra fartyget i serien (HMS Helsingborg) har sjösatts den 27 juni. Anskaffning av ROV-E (fjärrstyrd minförstörelsefarkost) har fortsatt enligt plan. Leveransprov av torped 62 har fortgått under året. Anskaffning av materiel till EOD-grupper (sjöminröjning) pågår men har till del försenats. Halvtidsmodifiering av korvetter av Stockholmsklass har avslutats med överlämnande till flottan för fortsatt förbandsverksamhet.

Till *amfibieförbanden* har 27 tilläggskyddade stridsbåtar 90 slutleverats. Ett antal mobila sambandsknutplatser i form av 36-meters högmast installerade på fordon har levererats till förbanden. Materiel och plattformar för utveckling av landgående och sjögående ledningsplatser har beställts och har till viss del levererats till förbanden. Slutleveransen beräknas ske 2004.

Till *flygvapnets lednings- och underhållsförband* har anskaffning av informationssystem IS FV skett till nuvarande version. Därefter planeras endast ett strikt vidmakthållande och anpassning mot angränsande system. Vidareutveckling till version 2.0 avvaktas med hänsyn till interoperabilitet och internationell förmåga. Projektering och utbyggnad av anläggningar till radiosystemet TARAS har fortsatt. Anskaffning av LUF (trådlös markanslutning) har slutförts. Uppgradering av stridsledningscentralerna pågår. Uppgraderingen är en anpassning till de nya flyg- och radiosystemen som JAS 39, FSR 890, TARAS m.fl. Slutleverans av räddningsbandvagn 2077 med räddningssläpkärra har skett under 2003.

Till JAS 39-förbanden har flygplan JAS 39 A/B slutlevererats. Leveranser av beställda flygplan JAS 39 C pågår. Vid utgången av 2003 har totalt 138 flygplan JAS 39 leveransgodkänts, varav 17 flygplan har levererats under året. Den första leveransen av delserie 3 flygplan har skett. Funktionaliteten hos levererade JAS 39 C är begränsad och kommer successivt att förbättras genom införande av edition E18 samt tekniska åtgärder vad avser kommunikationssystem och luftförsörjningssystemet till flygföraren. Inför SwAFRAP JAS 39A organiserande den 1 januari 2004 har kompletterande beställningar lagts hos FMV, främst vad avser varnings- och motmedelsystemet för att svara mot uppsatta internationella PARP-mål. En första leverans för prov och försök av varnings- och motmedelsystem till JAS 39 C (EWS39/S) har genomförts. Industrins utvecklingsarbete med EWS 39/S är kraftigt försenat. Serieanskaffning och integration av jaktrobot 98 och hjälmsikte till JAS 39 har beställts. Beställning av laserbomber (LGB) till JAS 39 har skett av FMV,

varvid samordning har skett med exportverksamheten. Provflygningar med laserbomber och laserutpekningkapsel (LDP) till JAS 39 har genomförts.

Arbete för att komma till beställning av de försenade systemen FUS (Flygutbildningssystem) och MSS (Mission Support System), ny gemensam benämning PETRA (Planning, Evaluation, Training, Rehearsal & Analysis), har pågått med hög prioritet. Främst har det inriktats mot att lösa problem med auktorisation och kravspecifikation samt samordning med exportförberedelser till bland annat Ungern. Förseningarna i arbetet kommer menligt att påverka förutsättningarna för ombeväpningen av första JAS 39 C divisionen.

Uppbyggnaden av planerade förmågor hos JAS 39-systemet, såsom precisionsbekämpning och IR-robot med hjälmsikte, har säkerställts i och med genomförda beställningar. Vidare har förutsättningar skapats för framtida anskaffning av jaktrobot METEOR.

Vid övriga stridsflygförband avvecklas Viggensystemet enligt plan. Takten har an-

KS05. Vakt- och eskortplutonen genomför eskort från Laplje Selo-Gate 3 och tillbaka.
Försvarets Bildbyrå – Fotograf: Henrik Berger

passats så att drift t.o.m. 2004 för JA 37 och 2005 med AJSF37/SK 37E har säkerställts samt så att mesta möjliga utnyttjande medges av systemets återstående flygtid.

Lufttankningsutrustning till *transportflygförbanden* till ett flygplan Tp 84 Hercules har levererats som demonstrator. Installationsarbetet har påbörjats vid F 7 och beräknas vara färdigt under första kvartalet 2004. Anskaffning av två flygplan Tp 100 (SAAB 340B) som ersättning för Tp 101 i regional transportflygdivision har beställts och leverans skall vara genomförd under första kvartalet 2004.

Till *utlandsstyrkan* har leverans av ledningssystem påbörjats för logistikbataljon ingående i nordisk brigad samt för mekaniserad bataljon 90 I och pansarterrängbilsbataljon. Anskaffning av radiolänkpansarbandvagn 3024 för mekaniserad bataljon 90 I pågår. Skyddspaket till stridsfordon 90 avsedda för internationell tjänst har börjat levereras. Ca. 200 allhjulsdrivna personterrängbilar har levererats avsedda för omsättning av fordon ingående i utlandsstyrkan och för de förband som är anmälda till styrkeregister.

Materieltillförseln till förband som är anmälda till dessa styrkeregister har under året prioriterats. Materiellt har brigadförbanden utvecklats enligt plan. Uppdragen är uppfyllda med smärre avvikelser, som inte påverkar måluppfyllnaden.

Korvetter av Göteborgsklass har genomfört anpassning för varmare klimat på de två fartygen ingående i den internationella korvettstyrkan. Enstaka restpunkter återstår som kommer att vara åtgärdade efter den årsöversyn fartygen nu genomför. Den planeras vara klar under första kvartalet 2004. Installation av TAS (Towed Array Sonar) på de två fartygen ingående i den internationella korvettstyrkan har pågått under året. Stödfartyget HMS Visborg har modifierats för internationell verksamhet och har genomgått översyn vid varv i Finland.

Sammantaget har materielleveranserna till Försvarmakten varit betydande under året. Under 2003 har bland annat följande större materielsystem tillförts Försvarmakten:

- JAS 39 C (delserie 3) första leverans.
- Ytterligare 2 Tp 100 (SAAB 340).
- Halvtidsmodifiering av HMS Carlskrona.
- Korvetter av Stockholmsklass efter halvtidsmodifiering.
- Mobila högmaster för telekommunikation inom amfibiesystemet.
- Splitterskyddade stridsbåtar 90 HS.
- Land- och sjögående ledningsplatser.
- Sjömålsrobotsystem RBS 12 efter halvtidsmodifiering.
- Långvågsradio för ubåtskommunikation.
- HKP 15 i interimsversion.
- Fem djupminröjssystem.
- Chassier för bandgående granatkastare (SSG 120).
- Spränggranat 00 och ny övningsammunition till granatgevär.
- Kulspruta 90 B.
- 65 rullflaksbilar.
- 200 allhjulsdrivna personterrängbilar (normpersonbil 4x4).

Flera viktiga materielsystem är vidare under leverans till Försvarmakten bland annat:

- Ledningssystem för logistikbataljon ingående i nordisk brigad, mekaniserad bataljon 90 I och pansarterrängbilsbataljon.
- Skyddspaket till stridsfordon 90 avsedda för internationell tjänst.
- Mörkersikten till pansarvärnsrobot 56.
- Ytminplogar till stridsfordon 90.
- Hårdmålsgranat BONUS till artilleriet.
- Splitterskyddat trupptransportfordon delserie 2.

Anläggningar

Anskaffning

Förberedelser i form av tekniska och ekonomiska utredningar har genomförts för ett antal ledningsplatser. Anpassningsåtgärder har genomförts vid en ledningsplats. Inga fortifikatoriska åtgärder i den operativa insatsledningens lokaler i Uppsala har genomförts i avvaktan på vidare beslut i frågan. Byggnation av ny sjökabel från Gotland till Gotska Sandön har slutförts och ersatt befintlig kabel. Byggnationen har samfinansierats med Sjöfartsverket.

Samtliga planerade anläggningsåtgärder för flygvapnets radiosystem TARAS har beställts. Åtgärderna har med några få undantag avslutats under året. Vissa anläggningsåtgärder vid befintliga stridslednings- och luftbevakningscentraler pågår eller är under projektering. Planerade flygfältsarbeten vid aktuella insatsbaser har med något undantag färdigställts. En ny transportplatta på Visby flygplats har färdigställts under hösten 2003.

Avveckling

Avveckling har skett av en större marin ledningsplats och har påbörjats på ytterligare en. Dessutom har ett antal kustspaningsradarstationer med tillhörande truppbefästningar avvecklats, liksom ett stort antal andra truppbefästningar, inklusive värnkanoner och hinder. Vidare har 17 tunga och 23 lätta batterier ur det tidigare kustartilleriet varit, och är, under avveckling. Arbetsläget varierar från påbörjat till slutfört arbete. Under året har även två ledningsplatser, en drivmedelsanläggning samt ett antal mät- och minstationer avvecklats. Till detta kommer till anläggningarna anslutande truppbefästningar, värnkanoner och hinder.

Forskning och teknikutveckling

Allmänt

Verksamheten för forskning och teknikutveckling (FoT) är till huvuddelen kompetens- och kunskapsproduktion för långsiktig utveckling av Försvarens anpassningsförmåga samt till stöd för internationell verksamhet. Den övergripande inriktningen och syftet med forskningen och teknikutvecklingen är att bidra till den långsiktiga utvecklingen med nödvändig kunskap, kompetens och teknikförsörjning i syfte att

- utveckla Försvarens funktioner så att erforderlig modernitet erhålls för att möta tänkbara möjligheter, framtida hot och risker,
- anpassa Försvarens förmågor till nya villkor och uppgifter,
- utveckla Försvarens förmågor och funktioner för lösandet av förelagda uppgifter.

Verksamheten genomförs med hög kvalitet och stort engagemang från utförande myndigheter; FMV, FHS och FOI.

Resultatet i form av uppbyggd kunskap och kompetens håller hög kvalitet. Flera områden innehåller forskning och teknikutveckling på internationell toppnivå och medger därmed ett viktigt informations- och kunskapsutbyte med andra länder. Ett ökande antal verksamheter genomförs bi- eller multilateralt. Ett starkt engagemang uttrycks i samarbeten inom bland annat Western European Armament Group (WEAG) och genom upprättande av s.k. Letters of Intent/Framework Agreements (LOI/FA).

Projekten är normalt fleråriga. Direkta leveranser till Försvarensmakten, i form av bland annat rapporter, föredragningar och seminarier, kompletteras med utbyte av kunskap och information som sker direkt mellan FoT-representanter, aktörer inom genomförande-myndigheter, industri, universitet och högskolor, samt avnämare av resultatet genom informella kanaler och nätverk. En databas för öppna forskningsrapporter är under införande för att medge ökat resultatutnyttjande i vid bemärkelse.

Uppbyggd kompetens och kunskap utnyttjas och används i Försvarens processer och utveckling genom ett brett engagemang inom FoT samt goda kontaktytor mot verksamheter som utvecklar materiel och förmågor.

Den direkta effekten på Försvarens förmågor kan mätas först när erhållen kunskap och teknologi är implementerad i system, förband och processer, men bidrar starkt till att upprätthålla Försvarens förmåga till utveckling och anpassning. Verksamhetens effekt kan dock indirekt mätas i projektens måluppfyllelse och i aktiviteter syftande till spridning av information och resultat.

Ett brett program för FoT-demonstratorer genomförs. Programmet skall förstärka Försvarens förmåga till anpassningsåtgärder samt tillföra flera alternativa materiel-lösningar och beslutsunderlag för framtida vägval. Omsättning med nya projekt avses göras efter behov när ekonomiska förutsättningar så medger. Verksamheten genomförs genom FMV i samverkan med industrin.

Genomförd verksamhet i stort

Fortsatt implementering av Försvarsmaktens FoT-strategi har genomförts främst för att stödja utvecklingen av det närverksbaserade försvaret (NBF).

Tyngdpunkten i verksamheten 2003 har legat på system- och delsystemnivå för

- spaningsförmåga och förmåga till informationsinhämtning mot luft-, yt- och undervattensmål innefattande främst sensortillämpningar i form av radarteknik, IR-teknik och akustisk teknik samt systemkompetens för obemannade plattformar,
- ledningsförmåga på operativ och taktisk nivå genom studier av nätverksuppbyggnad (t.ex. arkitekturer och gränssnitt), informationssystemteknik, -säkerhet och -krigföring, sambandsteknik, tekniker för sensor-, informations- och datafusion, Människa-System-Interaktion (MSI), rymdtillämpningar samt modellering och simulering
- bekämpningsförmåga på det framtida slagfältet, förmåga till väpnad strid, förmåga att tillämpa telekrigsteknik, signaturanpassningsteknik, undervattens teknik och vapentechnik (inom precisionsbekämpning, fjärrstridsmedel samt enskilda stridsdelars effekt),
- skyddsförmåga i en framtida hot- och stridsmiljö, avseende skydd mot fjärrstridsmedel, ballistiska skydd samt personliga skydd.

Därutöver har stöd givits till Försvarsmaktens ledning av långsiktig utveckling. Vidare har ökade insatser gjorts för att åstadkomma samverkan med den civila forskningen. Den första fasen i ett långsiktigt program avseende nanoteknik har påbörjats.

KS05. Soldat i lucka på en pansarerrängbil.
Försvarets Bildbyrå – Fotograf: Rick Forsling

Svenska KFOR-soldater på väg ut på vapensök.
Försvarets Bildbyrå – Kosovo 07

Generalsalut under FN-dagen
Fotograf: Tommy Wahlman

Utfall av investeringar i materiel, anläggningar samt forskning och teknikutveckling

Investeringsplan (Tusentals kronor)	Anslagspost	Uppdrag 2003 inkl anslags- sparande	Anslags - avräkning för 2003	Differens uppdrag anslags- avräkning
Forskning och teknikutveckling	6.2.3	1 030 000	1 028 036	1 964

Nedanstående tabell visar verksamhetsutfallet 2003-12-31 i tusentals kronor

Verksamhet	Verksamhetsutfall
Forskning vid FOI	477 425
Forskning vid FHS	26 532
Nationella flygtekniska forskningsprogrammet, NFFP	20 413
Teknikutveckling	435 302
FOI internationella samarbete	15 006
Övriga koncernuppdrag	56 397
Totalt ¹⁾	1 031 075

1) Anslagsavräkningen är dock endast 1 028 036 tusen kr p.g.a ränteutgifter.

Nedanstående tabell visar utfallet i tusentals kronor av forskning och teknikutveckling fördelat på FoT-områden utom koncernuppdrag.

FoT-område	Forskning	Teknikutveckling	Totalt FoT-områden
Modellering och simulering	15 345	20942	36 287
Ledning inkl IT och samband	63 874	32 813	96 687
MSI inkl fysiologi	37 325	7 556	44 881
Urval och ledarskap	10 538		10 538
Sensorer inkl signaturanpassning	70 120	56 152	126 272
Undervattenssensorer och vapen	59 775	16 279	76 054
Vapen,verkan och skydd	93 570	37 575	131 145
Skydd och anläggningar	3 505		3 505
Telekrig	93 545	20 862	114 407
Obemannade farkoster	2 208	12 601	14 809
Materialteknik och elektronik	1 707	14 817	16 524
Logistik		8 467	8 467
Vapentraumatologi	12 195		12 195
Miljöfrågor	7 320		7 320
NBC	5 735		5 735
FOI strategiska forskningskärnor	21 233		21 233
Nationella flygtekniska forskningsprogrammet, NFFP ¹⁾	20 413		20 413
Särskilda tekniksatsningar ²⁾		52 861	52 861
Demonstratorprogram ³⁾		152 073	152 073
Övrig forskning	7 000		7 000
Totalt	525 408	435 302	960 710

1) Nationella flygtekniska forskningsprogrammet genomförs i samverkan mellan Försvarmakten, VINNOVA och försvarsindustrin (SAAB, VAC och EMW), på uppdrag av regeringen.

2) Försvarmaktens särskilda teknikprogram som innehåller bl a generiska FoT-satsningar.

3) Speciellt teknikutvecklingsprogram bestående av teknikdemonstratorer som stöd för anpassningsförmåga och kompetensutveckling.

Insatser

Grundberedskap

Anbefalld nationell beredskap har upprätthållits under året. Planerad gångtid med enheter ur sjöinformationsbataljonerna har dock inte uppfyllts främst med anledning av personalbrist. Sjöräddningsberedskap enligt avtal med Sjöfartsverket har upprätthållits. Nationell beredskap med JAS 39-förband har upprätthållits med grundorganisationens resurser.

Incidentberedskap

Luft- och sjöbevakning samt stridsledning enligt IKFN har genomförts.

Beredskap för internationell verksamhet

I Försvarsmakten finns f.n. följande enheter med hög beredskap för internationell tjänstgöring.

Armén

- En mekaniserad bataljon
- Ett militärpolis kompani
- Ett ingenjörkompani med ammunitionsröjningsförmåga
- En underhållsenhet
- En underrättelsepluton
- En televapentropp

Marinen

- En sjöminröjningsstyrka
- Ett korvettförband
- Ett ubåtsförband

Flygvapnet

- Ett transportflygförband
- Ett spaningsflygförband.

Beträffande vissa av förbanden kan följande anmärkas.

Militärpolis kompaniet har i dagsläget vissa personella begränsningar. Det beror till största delen på beslut om att av ekonomiska skäl vakanshålla 30 befattningar i kompaniet och att viss utbildning inte kunnat genomföras. Den är dock planerad att genomföras under första kvartalet 2004 och kompaniet bedöms efter det i allt väsentligt ha förmåga att lösa sina uppgifter.

Den mekaniserad bataljonen med stridsfordon 90 står i 30 dagars beredskap från den 1 juli 2003 och har därmed avlöst ett mekaniserat skyttekompani med pansarbandvagn 302.

Slutträning för bataljonen har genomförts och resultatet bedöms vara att bataljonen kan lösa en fredsbevarande insats. För att fullt ut kunna lösa en fredsframtvängande insats bedöms viss kompletterande utbildning krävas. Bataljonen har för närvarande begränsningar vad avser skydd mot NBC-stridsmedel. Förbandet genomför för närvarande förberedelser för en eventuell insats i Liberia med ett mekaniserat skyttekompani.

Den svenska delen av en nordisk logistikbataljon (NL 03) är i huvudsak utbildad. Vissa delar är ännu inte rekryterade och utbildade. Förbandet har inte kunnat hålla anbefalld beredskap från den 1 juli 2003 utan bedöms behöva mellan 30-60 dagars förberedelsestid utöver beredskapstiden för att med vissa begränsningar kunna lösa sina huvuduppgifter. Bataljonsstaben har samtränat under Nordic Peace 03 med gott resultat.

Incidentinsatser

Insatser av rutinkaraktär har genomförts under året.

Stöd till samhället

Samordning och samverkan med övriga totalförsvars- och civila myndigheter har skett med koncentration till perioden vid uppbyggnaden och utbrottet av Irakkonflikten samt i samband med mordet på utrikesministern.

Stöd till samhället inom ramen för territoriell verksamhet har skett som 86 eftersök av försvunna personer, 242 ammunitionsröjningsinsatser, 11 övriga insatser (främst brandbekämpning) samt en oljesanerung vid Skånes sydkust. Härutöver har minröjning skett dels i inloppet till Göteborg på grund av planerat muddringsarbete i farleden (Böttö-leden), dels i Kalmarsund.

344 flygtimmar med helikopter har utnyttjats i samband med olika uppdrag till stöd åt civila myndigheter.

Helikopter

Fördelning på verksamheter	Timmar
Flygräddning	27
Sjöräddning	98
Sjuktransport	20
Stöd till räddningsledare	192
Stöd till polis och tull	7

Både resurser från centrala och regionala transportflygenheter efterfrågas av olika myndigheter. När beslut tas att genomföra transport för stöd till samhället är tidsförhållandena ofta knappa och planerad verksamhet måste många gånger omplaneras med merkostnader som följd. Följande transporter har genomförts under 2003.

Transportflyg

Fördelning på myndigheter	Timmar
Statens räddningsverk (SRV)	8
Rikspolisstyrelsen (RPS)	3
Karolinska sjukhuset	1
Domstolsverket	8
Krisberedskapsmyndigheten (KBM)	5

Försvarsmaktens förmåga att ge stöd till samhället har fortsatt att utvecklas. Genomförd verksamhet, innebärande samordning inom Försvarsmakten samt samverkan med totalförvars- och civila myndigheter bedöms positivt ha bidragit till utvecklingen av insatsorganisationen.

Internationella insatser

Verksamheten vid utlandsstyrkan har genomförts med ett bra resultat. De svenska insatserna bedöms ha bidragit till en ökad säkerhet och stabilitet i de olika missionsområdena. Svenska förband har fått lovord för de genomförda insatserna. Lovorden omfattar såväl förbandens materiel, sätt att utföra sina uppgifter som den personliga färdigheten och soldategenskaperna hos förbandens personal. Den internationella verksamheten uppvisar en tendens att öka såväl i kvantitet som i geografisk utbredning. Försvarsmakten har under året varit engagerade i verksamheter ledda bland annat av FN, EU, NATO, OSCE samt "Coalition of the Willing" i Afrika, Asien, Kaukasus och Europa.

Det breda deltagandet såväl organisatoriskt som geografiskt har positivt påverkat utvecklingen av insatsorganisationen. Det gäller främst genom deltagande med hela förband och stabsofficerare.

Vårt att uppmärksamma är den EU ledda operation (EUFOR) som under året har genomförts inom ramen för operationen ARTEMIS i Ituriprovinzen i nordöstra delen av Demokratiska Republiken Kongo (DRK).

Guard of honour vid ÖB:s besök i Kongo
Fotograf: Tommy Wahlman

Korvett HMS Visby K 31
Försvarets Bildbyrå – Fotograf: Håkan Nyström

Förbanden har stått under franskt befäl. Erfarenheterna är goda och har redovisats till Försvarsdepartementet i särskild ordning.

Under första halvåret planerades och rekryterades för en svensk insats med en flygplatsenhet i Demokratiska Republiken Kongo (MUNIC). Denna enhet om drygt 80 män och kvinnor startade en tolv månaders mission i juni 2003 och har sedan dess skött driften av FN-flygplatsen i Kindu, vilket har rönt stor och positiv uppmärksamhet inom FN. Förutom denna flygplatsenhet har Försvarsmakten även haft ett antal observatörer i Kongo samt upprätthållit befattningen som Deputy Force Commander (DFC). Den svenske DFC:n har under del av tiden under

MONUC gruppering i östra Kongo varit tillförordnad brigadchef.

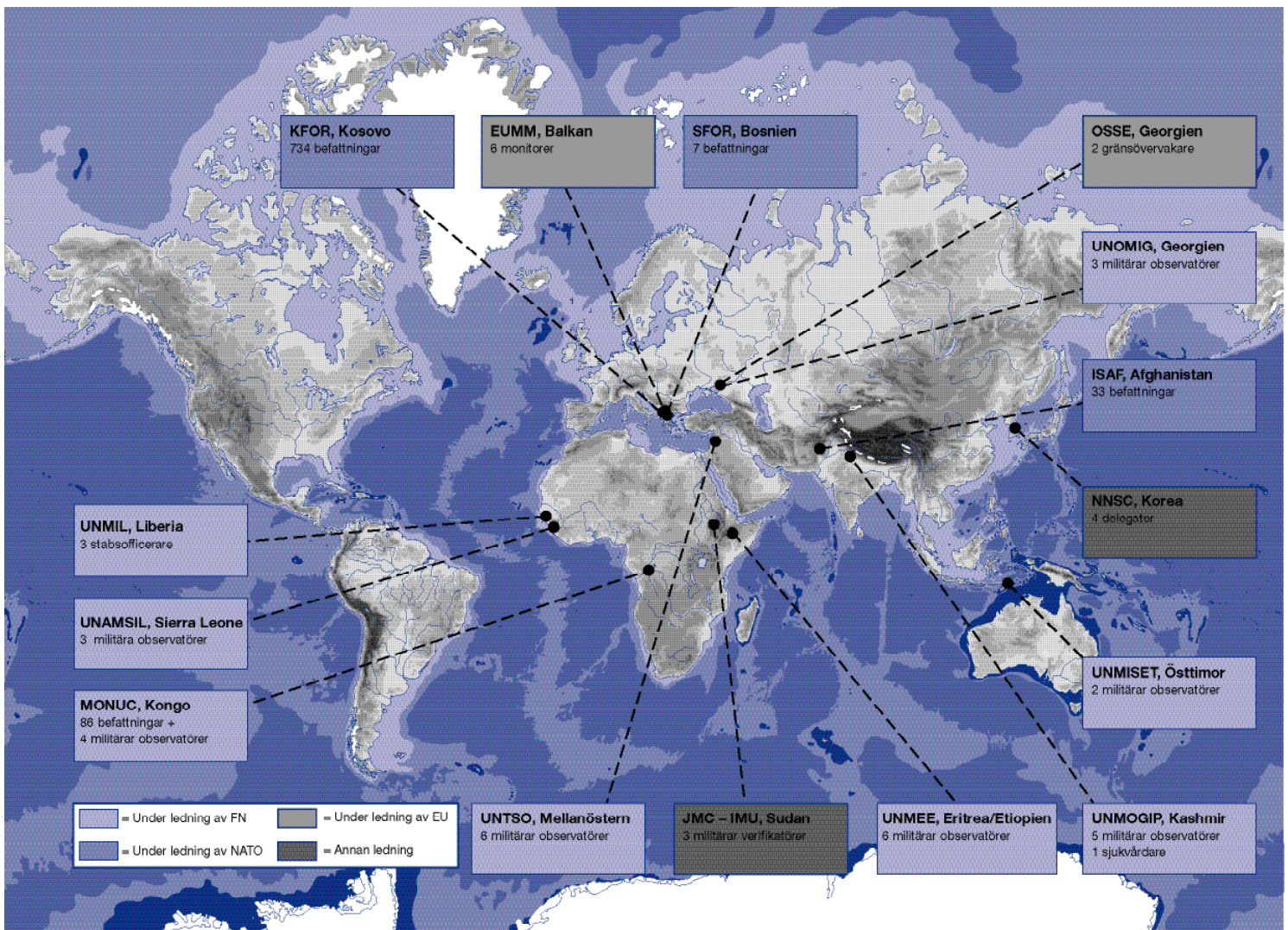
Det svenska truppbidraget i Kosovo har under året reducerats i enlighet med av Nato utgivna Periodic Mission Review (PMR). Det har inneburit att den svenska bataljonen ingående i den multinationella brigaden har reducerats. Sverige tog i december över chefskapet för den multinationella brigaden i Kosovo.

Under året har det svenska truppbidraget till Afghanistan främst bestått av en s.k. CIMIC-enhet om ca. 25 personer. Dessutom har det i truppbidraget ingått stabsofficerare, en samverkansgrupp samt stöd och logistikdelar. Förläggningen som är samgrupperad med den finländska sköts i vissa stycken gemensamt.

FN startade under året en fredsbevarande mission i Liberia (UNMIL). Under hösten har ett intensivt planeringsarbete bedrivits för att möjliggöra deltagande i denna mission. Försvarsmakten har bidragit till ett interimistiskt högkvarter för missionen under ca två månader med tre stabsofficerare. Utöver detta bidrar Sverige med tre stabsofficerare i högkvarteret. Planering för svenskt deltagande med mekaniserat skyttekompani inordnat i en irländsk bataljon har påbörjats.

En detaljerad redovisning av beredskap och insatser m.m. under 2003 framgår av hemlig bilaga 6.

Försvarsunderrättelseverksamhet

Verksamheten redovisas i särskild ordning till regeringen i anslutning till när budgetunderlaget insänds.

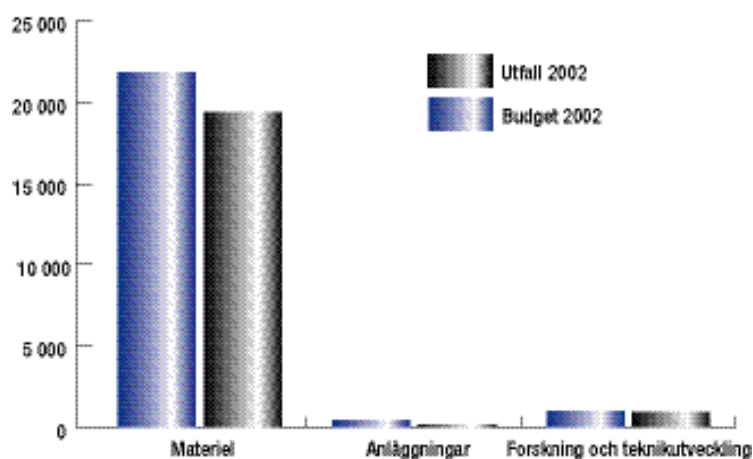
Ekonomiskt resultat

Verksamhetsgrenarnas nettokostnader och anslagsförbrukning

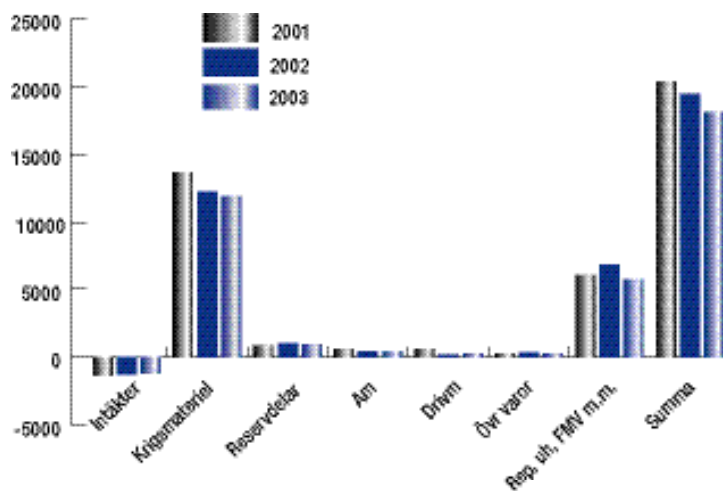
(tkr)

Verksamhetsgren	Netto-kostnader 2003	Netto-kostnader 2002	Anslag-förbrukning 2003	Anslag-förbrukning 2002
1.Utbildning, planering m.m.	17 833 918	17 508 223	18 376 878	16 915 741
2.Materiel, anläggningar samt forskning och teknikutveckling	17 092 093	14 900 853	19 350 439	20 535 296
3.Insatser	3 352 135	3 209 955	3 342 277	3 216 916
Summa Försvarsmakten	38 278 146	35 619 032	41 069 594	40 667 953

Utvecklings- och investeringsanslaget 6:2

Materielandelens komponenter av anslaget 6:2 (anslagsposten 1)

Anslagsförbrukning samtliga anslag

(tkr)	Utgifts-	Anslag
2003	Marginal	
Anslags		inkl.
anslags-begräns-	sparande/	sparande
till		Utfall
och	ningar	
utgifts-	anslagskredit	anslagskrediter
Post	Anslag/anslagspost	2003
från 2002		2003
2003	begränsning	2003
Fö	Förbandsverksamhet och beredskap m.m.	
6:1:1	Förbandsverksamhet och beredskap m.m.	20 528
827	20 475 000	20 412
642	62 358	116
185		
6:1:2	Fredsfrämjande truppinsatser	1 259
000	1 259 000 1 185 938	73
062	73 062	
6:1	Anslag 6:1 summa	21 787
827	21 598 580	
	189 100	
Fö	Materiel,anläggningar samt forskning och teknolog- utveckling	
6:2:1	Utveckling,anskaffning,vidmakthållande och avveckling av materiel	20 142
612		18 105
613		2 036
999		
6:2:2	Utveckling och anskaffning av anläggningar	210
000	216 790	
	-6 790	
6:2:3	Forskning och teknikutveckling m.m.	1 048
431	1 028 036	
	20 394	
6:2	Anslag 6:2 summa	21 401
043	19 395 50019 350 439	45
061	2 050 603	
Fö	Stöd till frivilliga försvarsorganisationer inom totalför- svaret	
6:10	Försvarsmakten	59
245	59 245 59 245	
0	0	
UD	Fredsfrämjande verksamhet	
5:6:1	Försvarets verksamhet utomlands	61
812	61 812 61 330	
482	482	

BA 10, Bosnien. Svenska, norska och finska SFOR-soladater griper en terrorist under övning.
Försvarets Bildbyrå – Fotograf: Bo Gafvelin

Försvarsmaktens nya helikopter. Hkp 15,
Agusta A 109-E.
Försvarets Bildbyrå – Fotograf: Lena Holmgren

Ytbärgare och nödställd vinschas upp till helikopter
under övning.
Försvarets Bildbyrå – Fotograf: Lena Holmgren

Personal

Utveckling av Försvarsmaktens personal

Inom ramen för utvecklingen av Försvarsmaktens personal- och kompetensförsörjningssystem har ett omfattande förändringsarbete bedrivits under 2003. Arbetet har resulterat i ett antal förslag och beslut.

Försvarsmakten har bland annat tagit beslut om att inrätta en funktion för chefsutveckling.

Ett grundläggande arbete för att genomföra en rekryteringskampanj av kvinnor har genomförts under året.

Inom ramen för arbetet med att skapa förutsättningar för etnisk och kulturell mångfald har policys avseende mångfald, militär självård, religiös utövning av värnpliktiga samt främlingsfientlighet givits ut. Försvarsmakten har även haft dialog med Pliktverket för att diskutera mönstringsprocessen.

Trakasserier och kränkande behandling – av vilket slag det än är frågan om – hör inte hemma i Försvarsmakten. Försvarsmakten har tagit fram utbildningsmateriel i form av en CD-romskiva som all anställd personal inklusive värnpliktiga skall genomgå. Arbetet pågår även med att utarbeta ett händelserapporteringsystem avseende trakasserier.

Inom ramen för arbetet med ett nytt kompetensförsörjningssystem har beslutats att ett sökförfarande till befattningar skall inrättas. Försvarsmakten bedömer dock att även fortsättningsvis måste vissa befattningar undantas från ett detta.

Under 2003 har en begränsad inventering gjorts avseende Försvarsmaktens kompetensbehov. Resultatet har visat på behov av att utveckla metoder, kompetensstruktur och kompetens i organisationen samt utveckling av datastöd för analyser. Till del har det under året skett en utveckling inom dessa områden.

Inom ramen för ett utvecklat kompetensförsörjningssystem skall Försvarsmakten utbildningssystem reformeras. Försvarsmakten har under året påbörjat ett omfattande arbete med att ta fram underlag för hur det kommande utbildningssystemet skall se ut. Ett reformerat skolsystem som är infört i sin helhet bedöms tidigast kunna vara implementerat under 2006.

Försvarsmakten har genomfört ett av två planerade provprogram inom ramen för mentorskap. Programmet har haft "16 par" och programtiden har varit ett år. En utvär-

dering av programmet pågår. Hitintills vunna erfarenheter är positiva. I syfte att öka utvecklings möjligheterna för den anställda personalen har Försvarsmakten genomfört en utbildning av tretton handledare i livs- och karriärhandledning. Målet är att alla förband skall få tillgång till en handledare.

Yrkesofficerare

Den 1 januari 2003 fanns 12 065 yrkesofficerare i Försvarsmakten, inklusive tjänstlediga. Vid årets utgång var antalet 11 963. Försvarsmaktens planerade personalvolym för antalet anställda yrkesofficerare den 31 december 2003 var 11 800 yrkesofficerare. Avgångsorsakerna framgår av tabellen.

Orsak	Målbild	Utfall
Särskild pension (SP)	400	339
Egen begäran	250	156
Övriga orsaker	75	97
Yrkesväxling	30	9
Avgångsvederlag	20	13

Anledningen till att den planerade personalvolymen inte nåddes beror dels på att ca 100 yrkesofficerare färre än beräknat slutade på egen begäran, dels att yrkesofficerare som beviljats särskild pension (SP) för 2003 i samverkan med arbetsgivaren valde att senarelägga den till 2004. Det totala antalet yrkesofficerare som lämnat Försvarsmakten under året var 614, fördelade på 607 manliga och 7 kvinnliga yrkesofficerare.

Den avgångsorsak som haft större utfall än bedömt är övriga avgångar (ålderspension, sjukpension, flygförarpension samt avlidna). Den planerade personalavgången är ett bedömt antal baserat på ett historiskt utfall, detta kan slå olika olika år. Orsakerna till att ca 150 yrkesofficerare, dvs. ca 100 färre än den planerade volymen för året, bedöms i huvudsak bero på arbetsmarknadsskäl.

Totalt har Försvarsmakten 2003 anställt 449 yrkesofficerare varav 34 kvinnliga.

De nyanställda officerarna är fördelade på: armén 252 (15 kvinnliga), marinen 84 (4 kvinnliga), flygvapnet 90 (11 kvinnliga) samt oberoende 23 (4 kvinnliga).

Under 2003 har 394 yrkesofficerare lämnat Försvarsmakten med pension varav 55 office-

rare med ålderspension och 339 med särskild pension.

Medelåldern har sjunkit från 39,5 år 2002 till 39,4 under år 2003. Medelåldern för manliga yrkesofficerare var 39,7 år och för kvinnliga yrkesofficerare 31,7 år.

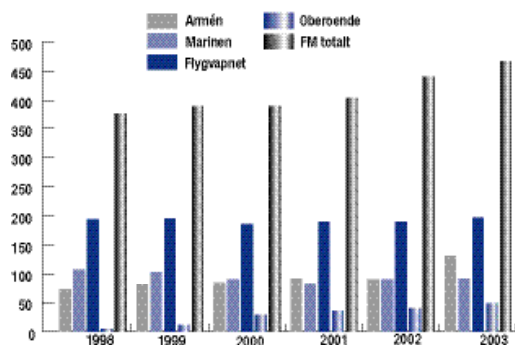
Kvinnliga yrkesofficerare

Antalet kvinnliga yrkesofficerare var den 31 december 2003 467, vilket innebär en ökning med 31 jämfört med 2002. Fördelningen var armén 130, marinen 92, flygvapnet 197 och oberoende 48. Under perioden 1998 – 2003 har rekryteringen av kvinnor till officersyrket ökat.

Antalet kvinnliga yrkesofficerare/antal yrkesofficerare (procent)

	2001	2002	2003
	3,2	3,6	3,9

Antalsutveckling och fördelning kvinnliga yrkesofficerare 1998-2003

Reservofficerare

Året har präglats av fortsatta utredningar och studier avseende reservofficerens nuvarande och förändrade roll i den framtida Försvarsmakten.

Försvarsmakten har för närvarande totalt ca 15 000 reservofficerare anställda enligt någon kungörelse/ förordning, varav ca 200 kvinnor. Reservofficerare som innehar ett (för tjänstgöring) gällande anställningsförhållande med Försvarsmakten är idag totalt ca 12 500. Under året har ca 110 f d yrkesofficerare övergått till att bli reservofficerare. 440 reservofficerare har under året slutat sina anställ-

ningar. Pågående och fortsatta arbeten ska klargöra antal och vilka kompetenser som efterfrågas i framtiden samt hur reservofficerare med äldre anställningsförhållanden skall hanteras. Det totala antalet reservofficerare idag rymms inte inom planerad insatsorganisation.

Försvarsmakten tog 2002 initiativ till att skapa ett nätverk med näringslivet, offentlig förvaltning och arbetstagarorganisationerna. Syftet med nätverket skulle vara att skapa förståelse och förutsättningar hos de civila arbetsgivarna för de olika krav som blir följden av Försvarsmaktens uppgifter, inte minst den internationella verksamheten.

Nätverket har 2003 etablerats som överbefälhavarens råd för samverkan med näringslivet, organisationer och offentlig förvaltning, ÖB samverkansråd.

Civil personal

Planerad personalvolym den 31 december 2003 var 8 900 årsarbetskrafter exklusive s.k. 58+. Utfallet blev 8 716, vilket är 184 årsarbetskrafter (2%) färre än planerat. Mäts snittårsarbetskraften för hela 2003 visar det på ett underskridande med ca 50 årsarbetskrafter (0,6 %). Utfallet har alltså i stort blivit som planerat.

Antalet tillsvidareanställda har under året ökat med 131 individer, (1,5%). I januari 2003 uppgick antalet till 9 069 anställda, i december var antalet 9 200. Orsaken torde vara ersättning av vakanta befattningar inom tilldelad ram under första halvåret.

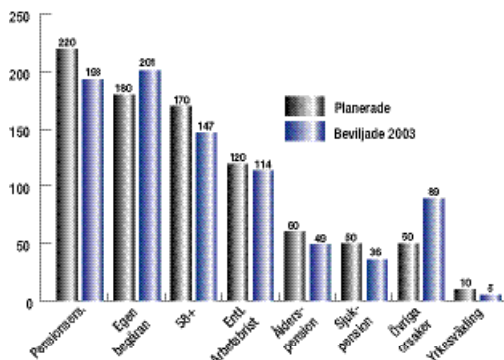
Antalet tidsbegränsat anställda har under 2003 minskat med ca 237 individer, en minskning med ca 20%. I januari 2003 uppgick antalet till 1 176 visstidsanställda, och i december var antalet nere i 939. Orsakerna är bland annat att många av dessa övergått i tillsvidareanställning, samt att anställningsstoppet som infördes under sommaren 2003 har påverkat denna kategori anställda.

Den positiva nedåtgående trenden som tidigare har uppmärts vad gäller medelåldern (2000=48 år och 2001=45,2 år, 2002=45,8 år, 2003=45,0 år) fortsätter, och bedöms fortsätta även under 2004. Därefter bedöms inte någon märkbar sänkning av medelåldern ske bland civilanställda. Orsakerna till sänkningen har varit avvecklingsmöjligheten 58+ samt pensionsersättning som använts under åren

2000–2003. Försvarmakten kommer att ha stora pensionsavgångar 2010–2016 bland civil personal.

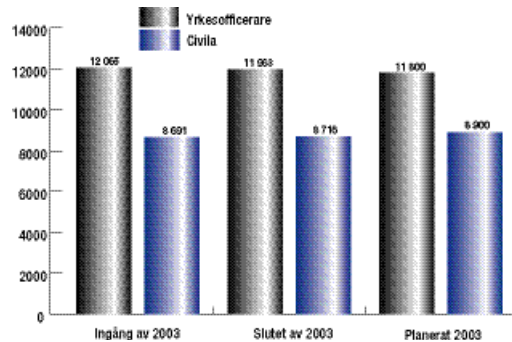
Planerade avgångar för året var 860, utfallet för hela 2003 blev 834. Störst utfall har blivit avgångsorsaken egen begäran (201), pensionsersättning (193), samt 58+ (147). Avgångar på egen begäran, samt övriga avgångar blev fler än planerat. 58+, pensionsersättning, ålderspension, sjukpension, yrkesväxling, och entledigad p.g.a. arbetsbrist har blivit något färre än planerat. Totalt för 2003 har 13 civila beviljats delpension (61–64 år). Prognos och kostnader för delpensioner kommer att inarbetas i 2004 års månadsrapporter och årsredovisning. Antalet nya 58+ minskar under 2003-04 då åtgärden utgått för alla utom för personal vid F 16 och SWEDINT som är under nedläggning. Huvuddelen av de 147 personer som erhållit 58+ under året består av tidigare fattade beslut som nu genomförs.

Avgångsorsaker civil personal

Den sammantagna personalutvecklingen i Försvarmakten det gångna året framgår av figuren.

Försvarmaktens personalutveckling 2003

Yrkesofficerare redovisas som antal individer och civilanställda som årsarbetskrafter.

En detaljerad personalberättelse framgår av bilaga 3.

Verksamhetssäkerhet och arbetsmiljö

Verksamhetssäkerhet

Med begreppet "Verksamhetssäkerhet" avses Försvarmaktens förmåga att hantera risker för personal, miljö eller materiel vid all verksamhet. Under året har Försvarmakten fortsatt arbetet med att bygga upp ett system för att tydliggöra roller och ansvar för verksamhetssäkerheten och fånga upp avvikelser (olyckor och tillbud) i verksamheten.

Försvarmaktens säkerhetsinspektion har lett arbetet med att implementera arbetsätt och rutiner i Högkvarteret för verksamhetsutövare med verksamhetssäkerhetsansvar. Erfarenheterna är goda och rutinerna för verksamhetssäkerhetsarbetet har utvecklats och tydliggjorts.

Chefer med uppgift att vara verksamhetsutövare med fackmässigt stödansvar har ytterligare utvecklat sina samarbetsformer på ett positivt sätt under året.

System DIUS, som är ett datorstöd för avvikelshantering, har ackrediterats under året.

Regelgivning

Försvarmaktens komplexa materielsystem och verksamhet kräver ett regelverk, som utvecklas kontinuerligt för att verksamheten ska kunna bedrivas på ett säkert sätt.

Säkerhetsinstruktion för vapen och ammunition m.m. (SäKI) har under året reviderats för att kunna ges ut i ny utgåva under 2004.

Försvarsmaktens gemensamma bestämmelser för åtgärder mot brand och explosionsfara, kemisk hälsopåverkan, vattenförorening från brandfarliga varor m.m. (BVKF) har börjat revideras.

Vid halvårsskiftet har fastställts föreskriften "Regler för Militär Sjöfart – Dykeri (RMS-Dyk)", som är ett regelverk för den militära sjöfarten vad avser krav på Försvarsmaktens dykeriverksamhet

Regler för militär luftfart (RML) har under året överarbetats och kommit ut i elektronisk form till brukarna i det militära luftfartssystemet. Regelverket har distribuerats på CD-skiva och finns även att tillgå på Internet via Försvarsmaktens hemsida.

Arbetet med Flight Operation Manual (FOM) och nya RML-delar har fortsatt under året.

Tillsyner

Tillsynsverksamheten har under året reducerats på grund av det ekonomiska läget. Säkerhetsinspektionen har genomfört en tillsyn av den svenska bataljonen i Kosovo under våren med tyngdpunkten lagd på arbetsmiljöförhållanden.

Revision av de marina förbandens sjösäkerhetssystem har påbörjats.

Marinens fartygsinspektions (MFI) personal granskar och godkänner samtliga Försvarsmaktens befintliga fartyg och båtar avseende fartygssäkerhet under en tvåårscykel.

Tillsyns- och auktorisationsarbetet för industrin enligt RML har fortsatt i stort sett som planerat. Under året har Bromma Air Maintenance och Williams auktoriserats. Arbetet Försvarsmaktens flygflottiljer, helikopterflottiljen och K 3 har fortsatt. Dessa planeras vara auktoriserade 2005/06.

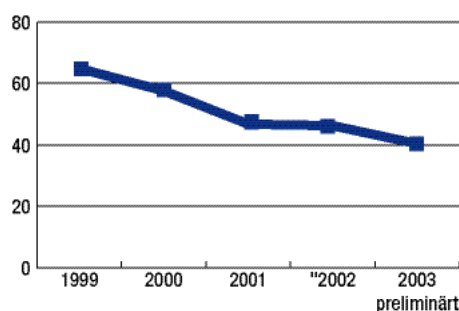
Materielcertifieringen har i huvudsak fokuserats på JAS 39 Gripen samt helikoptrarna av typ 14 och 15. Flygsäkerhetsinspektören har också arbetat med SAAB:s UAV projekt Baby Sharc (obemannad flygande farkost).

Utvecklingen av arbetsskador

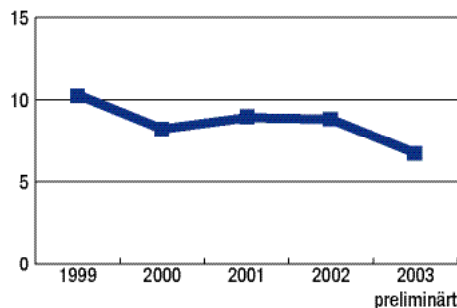
Försvarsmaktens sjukvårdscentrum för fortlöpande statistik över inträffade olyckor med personskador. Nedan redovisas perioden 1999 t.o.m. 2003 (preliminärt) avseende anställda och värnpliktiga. En slutlig samman-

ställning för hela året 2003 blir klar under april månad 2004. Försvarsmakten har under 2000 och 2001 varit helt förskonad från dödsfall i tjänsten. Under 2003 har dock Försvarsmakten drabbas av ett stort antal dödsfall. Tio anställda och värnpliktiga har omkommit i samband med fem olyckor.

Värnpliktiga

Anställda

Stöd och projekt

Försvarsmakten bedriver sedan 2001 ett trafiksäkerhetsprojekt "NollNoll". Projektets vision är att ingen värnpliktig, anställd eller annan person skall dödas eller skadas svårt i trafiken. Projektet avslutas under 2004.

Försvarsmakten bedriver också ett omfattande arbete för att minska effekterna av hörselskadligt buller, tryck och vibrationer i samband med skjutning med olika vapensystem, buller i flygplan, helikoptrar och fordon.

Det reviderade utbildningsmaterialet "Bättre arbetsmiljö i samverkan" har fastställts och utsänts i organisationen. Utbildningspaketet "Utbildningssäkerhet 2000" har reviderats och utsänts för användning.

Produktivitet

Myndighetsspecifika resultatmått

Totalkostnad per tjänstgöringsdag värnpliktiga

Definition: 1998 och tidigare: Totalkostnad för verksamheten grundutbildning (exklusive utnycklat stöd)/Antalet tjänstgöringsdagar grundutbildning. Fr.o.m 1999 ingår också utnycklat stöd. Tjänstgöringsdagar och kostnader redovisas för helåren.

År 1999 redovisades utbildning huvudsakligen relaterad till värnpliktiga på prestationsområde "Grundutbildning", övrig förbandsproduktion redovisades mot prestationsområdet "förbandsutbildning". År 2000 slogs dessa två prestationsområden samman. För att möjliggöra jämförelser såväl bakåt som framåt, redovisas två tabeller för år 1999.

2003

	Antal tjdgr	Kostnad (tkr)	Kr/tjdag
Arméstridskrafter	2 964 664	4 049 194	1 366
Marinstridskrafter	641 046	1 639 139	2 557
Flygstridskrafter	489 659	3 746 461	7 651
Summa:	4 095 369	9 434 794	2 304

Analys De ökade kostnader i förhållande till 2002 beror på att HKV har bättre styrt att förbanden skall redovisa sina fördelade kostnader mot rätt prestation. Vidare har HKPflj under 2002 redovisats vid marinen medan 2003 har förbandet redovisats vid flygvapnet. Mindre del beror på att kostnader för uttryckningsbidrag för värnpliktiga 2003 slagit fullt ut.

2002

	Antal tjdgr	Kostnad (tkr)	Kr/tjdag
Arméstridskrafter	2 770 697	3 342 059	1 206
Marinstridskrafter	876 051	2 062 283	2 354
Flygstridskrafter	418 805	2 397 625	5 725
Summa:	4 065 553	7 801 966	1 919

2001

	Antal tjdgr	Kostnad (tkr)	Kr/tjdag
Arméstridskrafter	2 682 723	2 917 236	1 087
Marinstridskrafter	866 573	1 898 909	2 191
Flygstridskrafter	608 074	2 194 013	3 608
Summa:	4 157 370	7 010 158	1 686

2000

	Antal tjdgr	Kostnad (tkr)	Kr/tjdag
Arméstridskrafter	2 967 129	3 590 414	1 210
Marinstridskrafter	1 019 324	2 378 693	2 334
Flygstridskrafter	681 306	3 391 759	4 978
Summa:	4 667 759	9 360 866	2 005

1999 (prestationsområde grundutbildning och förbandsutbildning)

	Antal tjdgr	Kostnad (tkr)	Kr/tjdag
Arméstridskrafter	3 101 112	4 033 235	1 301
Marinstridskrafter	1 250 688	2 486 893*)	1 988
Flygstridskrafter	772 634	3 512 962	4 547
Summa:	5 124 434	10 033 090	1 958

*) Kostnaden har här ökats med 15,9 mkr, som felaktigt redovisats mot fortsättningsutbildning.

1999 (prestationsområde grundutbildning)

	Antal tjdgr	Kostnad (tkr)	Kr/tjdag
Arméstridskrafter	3 101 112	3 778 084	1 218
Marinstridskrafter	1 250 688	1 817 174*)	1 453
Flygstridskrafter	772 634	348 878	452
Summa:	5 124 434	5 944 136	1 160

*) Kostnaden har här ökats med 15,9 mkr, som felaktigt redovisats mot fortsättningsutbildning. Dessutom har kostnaderna ökats med 626 235 tkr från prestationen "förbandsutbildning" för att få jämförbarhet med tidigare år.

1998

	Antal tjdgr	Kostnad(tkr)	Kr/tjdag
Arméstridskrafter	4 164 742	3 646 058	875
Marinstridskrafter	1 405 262	1 372 439	977
Flygstridskrafter	908 548	277 616	306
Summa:	6 478 552	5 296 113	817

1997

	Antal tjdgr	Kostnad(tkr)	Kr/tjdag
Arméstridskrafter	5 693 563	4 308 182	757
Marinstridskrafter	1 457 536	1 211 311	831
Flygstridskrafter	1 126 020	329 962	293
Summa:	8 277 119	5 849 455	707

Kostnad per gångtid (tim) och fartygstyp

Definition: Kostnader för drivmedel och underhåll/ Antal gångtimmar

Fartygstyp	Antal gång- timmar år 2003	Kostnader		Kostnad per tim (kr)				
		år 2003 (tkr)	2003	2002	2001	2000	1999	1998
Korvett	3 450	27 405	7 945	8 905	8 182	2 321	4 570	8 859
Robotbåt	1 413	14 134	10 003	9 371	8 888	5 456	7 496	5 591
Patrullbåt	2 306	7 113	3 085	3 772	5 726	2 789	3 052	3 410
Ubåt	4 152	36 740	8 849	1 438	11 400	455	5 200	3 360
Minjaktfartyg (Ldo)	3 113	18 200	5 845	5 000	4 100	1 054	2 200	2 090
Minjaktfartyg (Sty)	2 598	5 700	2 194	2 800				
Minfartyg (Ckr)	1 354	18 300	13 516	—	5 532	4 731	8 700	9 645
Stödfartyg (Trossö)	480	3 814	7 945	15 784				
Stödfartyg (Visborg)	830	16 597	19 996	19 662				

Analys Förändring av kostnad / gångtimme mellan åren beror på att storleken på insatta underhållsåtgärder varierar mellan åren. Dessa åtgärder är inte gångtidsberoende.

Underhållsåtgärderna följer en fastlagd plan. Eftersom en stor del av kostnaden består av en för året fastställd underhållskostnad, vilka utslaget per gångtimma blir större om gångtidsuttaget under året varit lågt, har kostnaden per gångtimma i de flesta fall ökat för 2001. Under 2002 har HMS Carlskrona genomgått en större översyn vilket innebär större kostnader kombinerat med mindre gångtid.

Generellt sett har gångtidsuttaget minskat under 2003 och därmed har timpriset ökat.

Kostnad per flygtimme och flygplanstyp

Definition: Kostnader för drivmedel och underhåll/ Antal flygtimmar

Flygplanstyp	Antal tim 2003	Kostnad (tkr)		2002	Kostnad per tim			
		2003	2003		2001	2000	1999	1998
J 35 J	—	—	—	—	—	—	—	9 583
JA 37	4 453	99 360	22 313	21 624	33 201	26 054	18 870	30 444
AJS 37 (inkl SK)	2 013	52 066	25 865	21 082	28 742	7 864	9 052	15 337
JAS 39 Gripen	8 663	305 949	35 317	33 878	32 508	34 827	20 154	37 681
TP 84	3 066	123 064	40 138	35 948	38 219	29 602	19 484	21 424
Hkp 4	1 699	52 365	30 821	27 205	20 082	19 132	23 030	18 390
Hkp 6	2 866	9 766	3 408	4 995	4 540	4 566	3 610	4 661
Hkp 9	4 313	25 877	6 000	5 529	6 469	4 639	3 810	3 683
Hkp 10	3 240	61 701	19 043	21 174	14 536	18 587	13 410	13 100
Hkp 11	1 709	11 437	6 692	7 427	7 774	Ingen uppgift	Ingen uppgift	
SH 89	381	2 152	5 648	7 073	9 136	4 468	6 800	5 640
Tp 54	—	—	—	—	—	—	—	—

Not 1: I kostnaden för fpl 37 och 39 ingår inte modifieringskostnader beställda av TeK/fbd.

Not 2: Drivmedelskostnader kan idag inte följas upp per flygplanstyp utom för helikopter. Redovisningen ovan utgår från normal förbrukning samt ett kalkylpris på 2,35 kr/liter vilket var gällande kalkylpris under en stor del av året 2003.

Not 3: Osakerhet råder avseende hur drivmedelskostnader hanterats före år 2001 i tabellen ovan.

Analys

- Underhållskostnaden för JA 37 och AJS 37 har planat ut efter att under en period ha minskat till följd av tidigare underhållsavslut på vissa apparater. Systemen är under avveckling.
- I kostnaden för JAS 39 Gripen låg 1998 modifieringskostnader med, så är inte fallet 1999 och framåt varför timkostnaden är lägre. Flygplan 39 är nu inne i en driftsfas där den totala materielunderhållskostnaden förväntas plana ut.
- Flygplan Tp 84 har höga underhållskostnader p g a att systemet är åldersstiget. Tp84-systemet genomgick fler "tung" tillsyner under 2003 än normalåret.
- För Hkp 6 har timkostnaden minskat beroende på att inga tillsyner utförs. Detta för att helikoptern är under avveckling.
- Hkp 4 och 10 har blivit dyrare än beräknat p.g.a. korrisionskador. Att Hkp 10 trots detta har ett lägre timpris jämfört med 2002 beror på mindre antal T-tillsyner (större tillsyn som utförs vart 12:e år) samt att det under 2002 var ett kostsamt motorhaveri.
- För Hkp 9 har timkostnaden ökat p.g.a. dyrare reservdelspriser.
- SH 89 timkostnad har sjunkit under 2003. Detta beror på att det tunga motorunderhållet, som utförs vid enstaka tillfällen med relativt långa intervaller, inte längre ingår i timpriset. Under 2005 beräknas flertalet motorer vara aktuella för tungt underhåll vilket innebär en kostnad under detta år.

Månadskostnad per anställd i utlandstjänst

Definition: I månadskostnaden ingår samtliga kostnader, d.v.s. lön, lönetillägg, utbildningsdrifts- och "övningsberoende" kostnader per månadsarbetskraft för förbanden.

År	IFOR/SFOR ¹⁾	UNPREDEP	UNIFIL	KFOR ²⁾	ISAF	MONUC	FYROM	ARTEMIS	Snittkostnad
2003	131 000	—	—	104 000	153 990	126 000	107 700	236 000	119 566
2002	81 804	—	—	69 388	155 580				69 795
2001	84 951	—	473 759	69 880					70 417
2000	68 425	—	69 515	69 855					69 794
1999	73 558	117 490		71 550					75 327
1998	68 600	46 660							65 681
1997	60 605	39 184							50 032
1995/96	70 082	38 024							49 374
1994/95	48 396	36 600							47 518

1) Avser enbart SFOR fr. o.m. år 2000.

2) Grundat på ett utfall på KFOR 907 562 mkr (inkluderar inte övriga KFO kostnader såsom skadeersättningar och avvecklingskostnader för IA 01)

Analys

Generellt

I de fall erfarenhetsvärden finns att jämföra med från tidigare år har kostnaden per individ ökat. Detta beror dels på generella och dels på missions specifika kostnadsökningar. Till generella kostnadsökningar hänförs en generell löneökning om 3% per individ från 2003-10-01 och att antalet fria hemresor ökat från en till två under en period om sex månader.

Missions specifika kostnadsökningar redovisas under respektive rubrik nedan.

SFOR

Missionskostnaderna utslagna per individ har ökat markant. De främsta skälen till detta är:

- Avvecklingskostnader för personal och materiel. Personal sades upp sent varför de kvarstod med lön i tre månader.

- Andelen personer med hög grad och kompetens har procentuellt ökat (innefattar bl.a. två högre stabsofficerare och fem personer till NIC), vilket gör att lönekostnaderna beräknat per individ är högre än vad de är för exempelvis KFOR.

KFOR

Missionskostnaderna utslagna per individ har ökat markant. De främsta skälen till detta är:

- NSE omgruppering från Skopje till Camp Victoria.
- Övertagande av den norska campen (Camp Torhov), som givit ökade hyreskostnader.
- Överkapacitet på Camp Victoria. Konstant kostnad men minskad beläggning, ger en fördyring räknat per individ.
- Inför och under övertagandet av ansvaret för MNB C vidtogs ett antal åtgärder, bl.a. genomfördes en brigadstabsövning, som inte var inplanerad när budget fastställdes.
- Omorganisation av missionen ledde till att soldater måste sägas upp med kort varsel. Dessa kvarstod därför med lön i tre månader. Under den tiden tjänstgjorde de inte i KOSOVO utan hade SWEDINT som uppehållsplats.

MONUC och ARTEMIS

Kostnaden per individ för missionerna bedöms vara rimliga, även om individualkostnader ligger högre än för t. ex. KFOR. Förbanden är sammansatt av särskilt kvalificerad personal och materiel samtidigt som missionsområdenas läge leder till långa leaveresor och transporter i övrigt.

EUFOR/fYROM

Kostnaderna per individ ligger i paritet med KFOR. Detta trots att personalen per individ är dyrare ur löneaspekt och att personal vid SHAPE och NATO-staben i NEAPEL har belastat missionen ekonomiskt (3+1). Orsaker till detta är att kostnader för materiel och fordon varit låg, bl. a. har stöd i dessa avseenden erhållits från KFOR.

Antal GU-dagar per tkr

2003

	Antal	Kostnad	Antal/tkr
Arméstridskrafter ¹⁾	2 964 664	4 049 194	0,73
Marinstridskrafter	641 046	1 639 139	0,39
Flygstridskrafter	489 659	3 746 461	0,13
Summa	4 095 369	9 434 794	0,43

2002

	Antal	Kostnad	Antal/tkr
Arméstridskrafter ¹⁾	2 770 697	3 342 059	0,83
Marinstridskrafter	876 051	2 062 283	0,42
Flygstridskrafter	418 805	2 397 625	0,17
Summa	4 065 553	7 801 966	0,52

2001

	Antal	Kostnad	Antal/tkr
Arméstridskrafter ¹⁾	2 682 723	2 917 236	0,92
Marinstridskrafter	866 573	1 898 909	0,46
Flygstridskrafter	608 074	2 194 013	0,28
Summa	4 157 370	7 010 158	0,59

2000

	Antal	Kostnad	Antal/tkr
Arméstridskrafter ¹⁾	2 967 129	3 590 414	0,83
Marinstridskrafter	1 019 324	2 378 693	0,43
Flygstridskrafter	681 306	3 391 759	0,20
Summa	4 667 759	9 360 866	0,50

1999 ny

	Antal	Kostnad	Antal/tkr
Arméstridskrafter ¹⁾	3 101 112	4 033 235	0,77
Marinstridskrafter	1 250 688	2 486 893	0,50
Flygstridskrafter	772 634	3 512 962	0,22
Summa	5 124 434	10 033 090	0,51

Kommentarer se tabell Totalkostnad per tjänstgöringsdag värnpliktiga

1999

	Antal	Kostnad	Antal/tkr
Arméstridskrafter ¹⁾	3 101 112	3 778 084	0,82
Marinstridskrafter	1 250 688	1 817 174	0,68
Flygstridskrafter	772 634	348 878	2,21
Summa	5 124 434	5 944 136	0,86

1998

	Antal	Kostnad	Antal/tkr*
Arméstridskrafter ¹⁾	4 164 742	3 646 058	1,14
Marinstridskrafter	1 405 262	1 372 439	1,02
Flygstridskrafter	908 548	277 616	3,27
Summa:	6 478 552	5 296 113	1,22

1997

	Antal	Kostnad	Antal/tkr*
Arméstridskrafter ¹⁾	5 693 563	4 308 182	1,32
Marinstridskrafter	1 457 536	1 211 311	1,20
Flygstridskrafter	1 126 020	329 962	3,41
Summa	8 277 119	5 849 455	1,41

* exkl utnycklat stöd.

1) inkl värnpliktiga utbildade till operativa lednings- och underhållsforband

Antal flygtimmar per 10 tkr

Flygplantyp	Antal tim	Kostnad		2002	2001	2000	Antal/10 tkr			
	2003	(tkr) 2003	2003				1999	1998	1997	1995/96
J 35 J	—	—	—	—	—	—	—	1,04	0,85	0,52
JA 37	4 453	99 360	0,45	0,46	0,30	0,38	0,53	0,33	0,32	0,27
AJS 37	2 013	52 066	0,39	0,47	0,35	1,27	1,10	0,65	0,48	0,37
JAS 39 Gripen	8 663	305 949	0,28	0,30	0,31	0,29	0,50	0,27		
TP 84	3 066	123 064	0,25	0,28	0,26	0,34	0,51	0,46	0,60	0,62
Hkp 4	1 699	52 365	0,32	0,37	0,50	0,52	0,43	0,54	0,68	0,63
Hkp 6	2 866	9 766	2,93	2,00	2,20	2,19	2,77	2,14	2,44	2,63
Hkp 9	4 313	25 877	1,67	1,81	1,55	2,16	2,62	1,80		
Hkp 10	3 240	61 701	0,53	0,47	0,69	0,54	0,75	0,76		
Hkp 11	1 709	11 437	1,49	1,35	1,29					
SH 89	381	2 152	1,77	1,41	1,09	2,24	1,47	1,77	1,79	1,64
TP 54	—	—	—	—	—	—	—	—	2,27	2,13

Antal gångtimmar per 10 tkr

Fartygstyp	2003	2002	2001	2000	Antal/10 tkr			1995/96
					1999	1998	1997	
Korvett	1,26	1,12	1,22	4,31	2,19	1,13	1,82	1,72
Robotbåt	1,00	1,07	1,13	1,83	1,33	1,79	1,80	1,62
Patrullbåt	3,24	2,65	1,75	3,58	3,28	2,93	3,05	3,38
Ubåt	1,13	0,70	0,88	21,97	1,92	2,97	2,98	3,04
Minjaktfartyg (Ido)	1,71	2,00	2,44	9,48	4,55	4,78	6,18	8,33
Minjaktfartyg (Sty)	4,56	3,57						
Minfartyg (Ckr)	0,74	--- 1	1,81	2,11	1,15	1,04	1,97	1,59
Stödfartyg (Trossö)	1,26	0,63						
Stödfartyg (Visborg)	0,50	0,51						

1) Provturer i FMV regi. Belastar inte anslaget 6:1.

Antal månader i utlandstjänst per snittmånadslön yrkesofficer

År	IFOR/ SFOR ¹⁾	UNPREDEP	UNIFIL	KFOR	ISAF	MONUC	EUFOR/ FYROM	ARTEMIS	Snitt ²⁾
2003	0,31	—	—	0,40	0,27	0,33	0,38	0,17	0,35
2002	0,49	—	—	0,58	0,26				0,58
2001	0,47	—	0,08	0,57					0,57
2000	0,53	—	0,52	0,52					0,52
1999	0,45	0,28		0,46					0,44
1998	0,43	0,64							0,45
1997	0,43	0,67							0,52
1995/96	0,37	0,67							0,53
1994/95	0,54	0,71							0,55

(1) Avser enbart SFOR fr o m år 2000.

(2) Snitt 2002 avser endast SFOR och KFOR.

Beräkning gjord mot en snittmånadslön yoff på 41,3 kkr jämfört med snittet 40,2 kkr för 2002 och 40,1 kkr för 2001. (2002 års RALS betalades först ut under 2003 tillsammans med 2003 års RALS, som betalades ut under rätt år, därav den jämförelsevis stora ökning av snittlönen)

Kostnad per utbildningstimme hemvärnsutbildning

Definition: T.o.m 1998: Totalkostnad för verksamhet 14 program 3/ Antalet tjänstgöringstimmar. Fr.o.m 1999: Totalkostnaden för prestationsområdet hemvärnsutbildning/ Antalet tjänstgöringstimmar.

År	2003	2002	2001	2000	1999	1998	1997	1995/96
Kostnad	401	357	357	303	408	204	188	208

Antal tjänstgöringstimmar producerade 2003 är 1 414 573 timmar. Antal utbildningsdagar för år 2003 är 176 821 st (antal tjänstgöringstimmar redovisade i PLIS div med 8h).

Totalt utfall PO 0904 i FM är 567 288 kkr för år 2003.

567 288 000 / 176 821
567 288 000 / 1 414 573

3208:- / tjänstgöringsdag
401:- / tjänstgöringstimma

Analys Kostnadsökningen per dag respektive per timma beror i huvudsak på ökade stödkostnader FMLOG (+ 39%), ökade kostnader för ersättningar samt mer kostnadskrävande övningar med hemvärns insatsorganisationen. Färre timmar har producerats p.g.a ekonomiska reduceringar under år 2003.

Resultatmått för viss stödverksamhet

Mått för verkstadsdrift vid FMLOG (jmf. verkstadsdrift Uhreg M, N och S 1999-2001)

Direkt tid (tusen timmar)

	Uhreg M, S, N		FMLOG	
	Utfall	Budget	Utfall	Budget
2003	—	—	2 206	2 169
2002	—	—	2 038	—
2001	1 138	1 215	—	—
2000	1 236	1 265	—	—

Anm: Resultatmättet är beräknat för Fackområde Verkstad/Teknik som avser teknikområde (TO) Mark, Sjö och Luft samt fackområde IT/Tele och IS. Utfall 2002 är korrigerat (1711) p.g.a. förändring av teknikområdets omfattning såsom att Marinverkstad Muskö är inräknad. I FMLOG ingår totalt 800-850 tusen timmar som inte ingick i Uhreg. Dessa avser flygverkstäder, marinverkstäder, lokalt IT-stöd och infrastruktur IT (IS).

Direkt tid/närvarotid

	Uhreg M, S, N		FMLOG	
	Utfall	Budget	Utfall	Budget
2003	—	—	0,63	—
2002	—	—	0,62	—
2001	0,60	0,61	—	—
2000	0,61	0,60	—	—

Anm: Utfall 2002 är korrigerat (0,61) pga. förändring av teknikområdets omfattning såsom att Marinverkstad Muskö är inräknad.

Mått för förrädsdrift vid FMLOG (jmf. förrädsdrift Uhreg M, N och S 1999-2001)

Direkt tid (tusen timmar)

	Uhreg M, S, N		FMLOG	
	Utfall	Budget	Utfall	Budget
2003	—	—	1 790	1 782
2002	—	—	1 945	—
2001	2 189	2 274	—	—
2000	2 191	2 222	—	—

Anm: Resultatmättet är beräknat på Fackområde Förråd.

Direkt tid/närvarotid

	Uhreg M, S, N		FMLOG	
	Utfall	Budget	Utfall	Budget
2003	—	—	0,77	—
2002	—	—	0,78	—
2001	0,71	0,68	—	—
2000	0,71	0,67	—	—

Anm: Ledning på respektive Försörjningsenhet ingår inte eftersom där ingår ledning för både Fackområde förråd och transport

Volymer

Grundutbildning

2003

	Antal inryckta	Antal utryckta	Antal krigs-placeringsbara	Avgångs-procent
Arméstridskrafter	10 679	8 533	8 464	14,2
Marinstridskrafter	2 680	1 841	1 645	12,3
Flygstridskrafter	1 992	1 613	1 574	11,4
Totalt	15 529	12 133	11 683	13,3

Analys Avgångsstatistiken för värnpliktiga som avbrutit sin grundutbildning under 2003 visar en minskning med cirka en procentenhet jämfört med 2002 och är lägre än det genomsnittliga värdet för perioden 1998-2001. Försvarsmakten följer noga utvecklingen av avbrott under grundutbildningen och vidtar såväl planerade som behovsstyrda åtgärder i syfte att ytterligare minska avgångarna. Denna verksamhet genomförs i nära samarbete med Pliktverket.

2002

	Antal inryckta	Antal utryckta	Antal krigs-placeringsbara	Avgångs-procent
Arméstridskrafter	10395	9797	9651	15,4
Marinstridskrafter	2493	2410	2397	11,6
Flygstridskrafter	1658	1276	1223	11,6
Totalt	14546	13483	13271	14,2

2001

	Antal inryckta	Antal utryckta	Antal krigs-placeringsbara	Avgångs-procent
Arméstridskrafter	9 566	8 551	8 162	12,4
Marinstridskrafter	2 604	2 328	2 038	10,4
Flygstridskrafter	1 689	1 731	1 723	10,8
Totalt	13 859	12 610	11 923	12,2

2000

	Antal inryckta	Antal utryckta	Antal krigs-placeringsbara	Avgångs-procent
Arméstridskrafter	11 217	9 902	9 534	15,7
Marinstridskrafter	3 444	2 862	2 461	16,5
Flygstridskrafter	2 317	2 044	1 994	14,2
Totalt	16 978	14 808	13 989	15,7

Jämförelser med 1999

	Antal inryckta	Antal utryckta	Antal krigs-placeringsbara	Avgångs-procent
Arméstridskrafter	12 201	10 252	10 078	12,5
Marinstridskrafter	3 969	3 496	2 913	15,4
Flygstridskrafter	2 539	2 255	2 204	13,7
Totalt	18 711	16 005	15 197	13,3

Jämförelser med 1998

	Antal inryckta	Antal utryckta	Antal krigs-placeringsbara	Avgångs-procent
Arméstridskrafter	17 899	14 685	14 378	16,0
Marinstridskrafter	3 973	3 146	3 015	9,0
Flygstridskrafter	3 433	2 865	2 844	16,0
Totalt	25 305	20 885	20 426	15,0

Jämförelser med 1997

	Antal inryckta	Antal utryckta	Antal krigs-placeringsbara	Avgångs-procent
Arméstridskrafter	24 367	20 914	20 552	12,0
Marinstridskrafter	4 074	3 504	3 344	17,6
Flygstridskrafter	3 669	3 147	3 127	13,0
Totalt	32 150	27 565	27 023	14,3

Jämförelser med 1995/96

	Antal inryckta	Antal utryckta	Antal krigs-placeringsbara	Avgångs-procent
Arméstridskrafter	24 785	21 657	20 252	13,0
Marinstridskrafter	4 737	5 512	4 737	13,0
Flygstridskrafter	7 381	5 423	4 115	14,0
Totalt	36 903	32 592	29 104	11,7

Jämförelser med 1994/95

	Antal inryckta	Antal utryckta	Antal krigs-placeringsbara	Avgångs-procent
Arméstridskrafter	25 430	22 068	18 935	13,2
Marinstridskrafter	4 779	4 210	3 100	11,9
Flygstridskrafter	4 739	4 180	2 774	11,8
Totalt	34 948	30 458	24 809	12,9

Nivåhöjande personalutbildning

Program	Totalt antal elever 2003 ¹⁾	Totalt antal elever 2002 ¹⁾	Totalt antal elever 2001	Totalt antal elever 2000	Totalt antal elever 1999	Totalt antal elever 1998	Totalt antal elever 1997
Arméprogram	587	493	564	800	906	1 021	1 261
Marinprogram	288	247	264	347	376	558	540
Flygvapenprogram	280	275	256	280	258	331	420
Totalt	1 155	1 015	1 084	1 427	1 540	1 910	2 221

1) Antal examinerade, inte fackprogram.

Under 2003 har 25 utländska elever examinerats från nivåhöjande personalutbildning.

Hemvärnsutbildning

	Antal tjejdagar 2003	Antal tjejdagar 2002	Antal tjejdagar 2001	Antal tjejdagar 2000	Antal tjejdagar 1999	Antal tjejdagar 1998
Totalt	176 821	199 027	183 834	217 655	163 992	196 387

Körmil stridsfordon

Stridsfordonstyp	2003		2002			2001	
	Budget	Utfall	Budget	Utfall	Budget	Utfall	
Strv 121-122	5 730	4 845	5 005	3 473	6 154	5 601	
Strf 90	17 885	17 799	18 072	12 760	15 423	13 885	
Pbv 302	6 960	4 745	6 816	6 440	12 624	10 267	
Pbv 401	13 092	11 291	44 963	29 000	7 861	5 731	
Pbv 501	60	0	0	10	700	375	

Gångtimmar per fartygstyp

Fartygstyp	2003	2002	antal timmar per år		
			2001	2000	1999
Korvett	3 450	2 933	1 800	3 545	3 820
Robotbåt	1 413	1 711	1 693	1 765	1 769
Patrullbåt	2 306	3 247	3 266	6 581	5 735
Ubåt	4 152	4 103	5 790	9 000	5 798
Minjaktfartyg (Ido)	3 113	3 150	3 000	4 158	3 650
Minjaktfartyg (Sty)	2 598	2 325	.... ⁽³⁾		
Minfartyg (Ckr)	1 354	54 1	2 340	1 780	1 502
Stödfartyg (Trossö)	480	557	.... ⁽²⁾	.... ⁽²⁾	.... ⁽²⁾
Stödfartyg (Visborg)	830	940	.... ⁽²⁾	.... ⁽²⁾	.... ⁽²⁾
Summa	19 696	19 020	17 889	26 829	22 274

Anm: Utökning av tabellen efter diskussion med RRV våren 2001.

1) Provturer i FMV regi.

2) Uppgifter inte bokförda.

3) Inga uppgifter finns för 2001, ny fartygstyp.

Flygtimmar per år och flygplan- och helikoptertyp

Flygplanstyp	antal timmar per år					
	2003	2002	2001	2000	1999	1998
J 35 J	0	0	0	0	0	1 345
JA 37	4453	5371	4 795	9 067	11 779	11 474
AJS 37 (exkl SK)	1363	1415	1 572	1 541	2 704	4 475
JAS 39 Gripen	8663	7152	5 241	3 362	3 578	1 658
TP 84	3066	3658	3 308	3 605	3 791	3 929
Hkp 4	1 699	2177	1 856	2 273	2 754	2 624
Hkp 6	2 866	3531	4 291	5 492	5 182	5 034
Hkp 9	4 313	4495	2 388	3 657	5 096	3 206
Hkp 10	3 240	2947	3 381	3 470	3 962	3 505
Hkp 11	1 709	2348	1 746	—	—	
SH 89	381	412	513	526	462	217
Tp 54	0	0	0	0	0	0
Summa	31 753	33 506	29 091	32 993	40 308	37 467

Ekonomisk översikt

Sammanställning över väsentliga uppgifter

Väsentliga uppgifter	2003	2002	2001	2000	1999	Not
Beviljad låneram	1 700 000	1 700 000	1 460 000	1 188 300	1 150 000	
Utnyttjad låneram vid årets slut	1 354 637	1 221 219	1 298 866	1 008 920	994 613	1)
Beviljade kontokrediter hos R GK	2 500 000	3 000 000	3 347 200	4 011 190	3 920 000	
Maximalt utnyttjade kontokrediter	992 843	0	1 562 452	256 603	250 179	
Räntekostnader på räntekonto	279	0	9 271	164	41	
Ränteintäkter på räntekonto	82 269	173 061	55 073	103 542	84 380	
Avgiftsintäkter, beräknat belopp i RB	588 000	733 000	338 000	0	107 796	
Avgiftsintäkter som mynd disponerar	1 230 555	1 243 026	1 369 400	1 171 895	1 515 813	2)
Anslagsavräkning anslaget 6:1	21 598 580	20 015 736	18 530 553	20 120 532	18 398 033	3)
Anslagsavräkning anslaget 6:2	19 350 439	20 535 296	21 347 465	21 019 835	21 048 023	3)
Beviljad anslagskredit	300 000	1 512 000	1 093 832	1 267 715	1 595 163	4)
Utnyttjad anslagskredit	0	0	0	705 827	889 195	
Summa utgående reservationer	0	0	0	5 000	22 702	
Summa utgående anslagssparande	2 240 332	3 389 634	2 300 797	1 171 253	744 289	5)
Summa tilldelade bemyndiganden	71 600 000	79 400 000	77 572 525	76 521 452	90 051 400	6)
Totalt gjorda åtaganden	67 377 237	68 163 300	70 474 979	73 617 300	73 825 100	
Antalet årsarbetskrafter	19 513	19 807	20 050	21 648	21 986	
Medelantalet anställda	22 214	22 487	21 101	23 461	23 450	
Driftkostnad per årsarbetskraft	1 662	1 611	1 575	1 529	1 346	
Driftkostnad	32 447 214	31 901 357	31 577 762	33 091 495	29 585 011	
Årets kapitalförändring	-9 120 400	-7 147 579	-5 781 457	-5 365 273	-4 753 954	
Balanserad kapitalförändring	-4 523 222	-4 118 304	-3 924 055	-2 725 379	-1 768 852	

Noter (2003)

- 1) I utnyttjad låneram vid årets slut ingår finansiell leasing med 306 tkr 2003, 1 505 tkr 2002, 4 576 tkr 2001 samt 8 899 tkr 2000.
- 2) I avgiftsintäkter som myndigheten disponerar ingår intäkter av avgifter enligt 4§ avgiftsförordningen med 425 572 tkr, medan beräknat belopp i RB är exklusive 4§-intäkter.
- 3) I anslaget 6:1 ingår fr.o.m. 2002 det som tidigare var anslag 6:2 Fredsfrämjande truppinsatser och detta innebär att det tidigare anslaget 6:3 har fått beteckningen 6:2.

- 4) Anslagskrediten för anslaget 6:1 ap. 2 uppgår till 300 tkr.
- 5) Utgående anslagssparande avser anslagen 6:1, 6:2 och 5:6.1.
- 6) Summan av tilldelade bemyndiganden avser beställningsbemyndiganden för materiel, anläggningar samt forskning och teknikutveckling. Totalt gjorda åtaganden jämföras i Försvarmakten med utnyttjat bemyndigande, dvs volymen av ännu ej betalade beställningsbelopp inom ovan angivna områden.

Avgiftsfinansierad verksamhet

Enligt regleringsbrevet för år 2003 får Försvarsmakten utöver vad som anges i 4 § avgiftsförordningen även disponera inkomster från:

- a) Inkomster från hyror avseende elev- och befälshotell
- b) Inkomster från försäljning av övertalig materiel
- c) Inkomster från extern verkstadsverksamhet
- d) Inkomster från försäljning av reservmateriel
- e) Inkomster från försäljning av drivmedel
- f) Inkomster från extern transportverksamhet
- g) Inkomster från personalbutiksverksamhet
- h) Inkomster från marketenteri
- i) Inkomster från övrig förplägnadsverksamhet
- j) Inkomster av mindre ekonomisk omfattning
- k) Inkomster avseende flygmedicinska uppgifter för civil luftfart
- l) Inkomster med anledning av verksamhet enligt förordningen (2002:375) om militär medverkan i civil verksamhet

Avgiftsintäkter utöver 4 § avgiftsförordningen som redovisas mot anslag

(tkr)	2003	2002	2001
Verkstadsverksamhet	444 582	362 507	360 251
Reservmateriel	113 961	105 355	97 884
Övertalig materiel ¹⁾	0	71 456	71 214
Transportverksamhet	51 693	65 048	77 257
Övriga avgiftsintäkter	133 442	153 975	64 279
Summa	743 678	758 341	670 884

1) Försvarsmakten redovisar from 2003 övertalig materiel som en övrig ersättning.

Finansiella Dokument

Tekniker gör översyn på helikopter 4.
Försvarets Bildbyrå – Fotograf: Lena Holmgren

Fyra JAS 39 Gripen på taxibana på Norrbottens
flygflottilj, F 21 i Luleå.
Försvarets Bildbyrå – Fotograf: Anders Sjöden

Beväpnad soldat ur arméns insatsstyrka IA 03 på skog-
sväg. Försvarets Bildbyrå – Fotograf: Anders Sjöden

KS05. Militärpolisen håller hastighetskontroll vid
fordonskontrollplats.
Försvarets Bildbyrå – Fotograf: Henrik Berger

Sista officiella flygningen med JA 37 jaktviggen från F 16 i Uppsala. Den genomfördes med en formationsflygning över
Uppland, Gästrikland och Västmanland. Försvarets Bildbyrå – Fotograf: Peter Liander

Resultaträkning

Belopp i tkr	2003	2002	Not
Verksamhetens intäkter			
• Intäkter av anslag	29 082 720	28 399 408	1
• Intäkter av avgifter och ersättningar	1 230 555	1 243 026	2
• Intäkter av bidrag	51 901	42 294	3
• Finansiella intäkter	84 050	173 619	4
Verksamhetens intäkter	30 449 226	29 858 347	
Verksamhetens kostnader			
– Lön och sociala avgifter	11 335 142	11 584 989	5
– Resekostnader	477 448	483 126	
– Övriga personalkostnader	564 733	532 028	
• Summa personalkostnader	12 377 323	12 600 143	
• Lokalkostnader	2 390 935	2 195 239	6
– Värnplikts- och HV-kostnader	1 243 904	1 072 311	
– Materiel- och varukostnader	5 606 488	3 749 185	7
– Tjänster m m	10 828 564	11 363 780	
• Summa övriga driftkostnader	17 678 956	16 185 276	
• Finansiella kostnader	72 884	81 241	8
• Avskrivningar, nedskrivningar	7 049 528	5 944 027	9
Verksamhetens kostnader	39 569 627	37 005 926	
Verksamhetsutfall	–9 120 400	–7 147 579	
Uppbördsverksamhet			
Intäkter av avgifter mm samt andra int.som inte disponeras av myndigheten	8 333	0	10
Medel som tillförts statsbudgeten från uppbördsverksamhet	8 333	0	
Transfereringar			
Medel som erh från statsbudgeten för finansiering av bidrag	75 025	72 045	
Lämnade bidrag	75 025	72 045	11
Årets kapitalförändring	–9 120 400	–7 147 579	12

Balansräkning

Tillgångar (tkr)	Utg balans 03-12-31	Utg balans 02-12-31	Förändring 0301-0312	Not
Immatriella anläggningstillgångar				
Balanserade utgifter för forskning och utveckling	7 624	0	7 624	13
Rättigheter och andra immateriella tillgångar	186	279	-93	13
Summa Immatriella anläggningstillgångar	7 810	279	7 531	
Materiella anläggningstillgångar				
Förbättring annans fastighet	87 519	62 723	24 796	14
Maskiner, invent, install m m	1 326 155	1 255 022	71 133	14
Pågående nyanläggningar	54 991	28 014	26 977	14
Beredskapstillgångar	90 060 017	87 808 320	2 251 697	15
varav beredskapsinventarier	76 026 570	72 506 659	3 519 911	15
varav beredsk.-varor i lager	14 033 447	15 301 661	-1 268 214	15
Summa Materiella anläggningstillgångar	91 528 682	89 154 078	2 374 604	
Varulager m m				
Varulager och förråd	150 780	174 366	-23 586	16
Pågående arbeten	64 019	55 562	8 457	
Förskott till leverantörer	124 252	78 198	46 054	17
Summa Varulager m m	339 051	308 126	30 925	
Fordringar				
Kundfordringar	57 961	67 542	-9 582	
Fordringar hos andra myndigheter	464 001	521 607	-57 606	
Övriga fordringar	9 945	12 954	-3 008	
Summa Fordringar	531 907	602 103	-70 196	
Periodavgränsningsposter				
Förutbetalda kostnader	2 999	1 331	1 668	18
Upplupna bidragsintäkter	6 952	2 266	4 686	19
Övriga upplupna intäkter	5 055	2 706	2 349	20
Summa Periodavgränsningsposter	15 006	6 303	8 703	
Avräkning med statsverket				
Avräkning med statsverket	-1 201 204	-2 333 221	1 132 017	21
Summa Avräkning med statsverket	-1 201 204	-2 333 221	1 132 017	
Kassa och bank				
Räntekonto i Riksgäldskontoret	6 636 329	8 904 458	-2 268 128	22
Kassa,postgiro och bank	12 472	12 983	-511	
Summa Kassa och bank	6 648 801	8 917 440	-2 268 639	
Summa tillgångar	97 870 052	96 655 107	1 214 945	

Kapital och skulder (tkr)	Utg balans 03-12-31	Utg balans 02-12-31	Förändring 0301-0312	Not
Myndighetskapital				
Statskapital	99 720 169	94 550 979	5 169 190	23
Balanserad kapitalförändring	-4 523 222	-4 118 304	-404 919	24
Kapitalförändring resultaträkning	-9 120 400	-7 147 578	-1 972 822	
Summa Myndighetskapital	86 076 547	83 285 097	2 791 450	
Avsättningar				
Avsättning pension och liknande förpliktelser	2 943 659	3 402 654	-458 995	25
Summa Avsättningar	2 943 659	3 402 654	-458 995	
Skulder m m				
Lån i Riksgäldskontoret	1 354 331	1 219 714	134 617	26
Skulder till andra myndigheter	5 140 356	6 169 694	-1 029 338	
Leverantörsskulder	813 273	862 335	-49 062	
Övriga skulder	278 580	350 851	-72 271	
Förskott från uppdragsgivare och kunder	0	252	-252	
Summa Skulder m m	7 586 540	8 602 846	-1 016 307	
Periodavgränsningsposter				
Upplupna kostnader	1 260 986	1 360 834	-99 848	27
Oförbrukade bidrag	1 575	3 173	-1 598	28
Övriga förutbetalda intäkter	747	503	244	29
Summa Periodavgränsningsposter	1 263 308	1 364 510	-101 202	
Summa Kapital och Skulder	97 870 052	96 655 107	1 214 945	

Noter och kommentarer

Allmänna kommentarer

Försvarsmaktens bokslut verifieras av 67 delbokslut och däri underliggande redovisning. Interna transaktioner mellan de olika redovisningsenheterna har helt eliminerats. Belopp anges i tusen kronor (tkr).

Ändrade redovisningsprinciper

Uppskrivning av beredskapsvarulager har tidigare år redovisats under rubriken avskrivningar och nedskrivningar men redovisas fr o m 2003 bland övriga varulagerförändringar under rubriken övriga driftskostnader, materiel- och varukostnader. Beloppen för 2002 har anpassats till den nya redovisningsprincipen.

Undantag från EA-regler

1. Försvarsmakten behöver inte finansiera investeringar i anläggningstillgångar med lån i Riksgäldskontoret enligt kapitalförsörjningsförordningen (1996:1188) om dessa används eller har använts i verksamheten i samband med internationella uppdrag. Sådana investeringar får istället finansieras från anslaget 6:1 Förbandsverksamhet, beredskap och fredsfrämjande truppinsatser m.m., anslagspost 2 Fredsfrämjande truppinsatser.
2. Försvarsmakten undantas från 16 § anslagsförordningen (1996:1189) enligt nedan.
  - a. Försvarsmakten får vad avser försörjning med ammunition, reservdelar och drivmedel i förbandsverksamheten anskaffa dessa under anslaget 6:2 Materiel, anläggningar samt forskning och teknikutveckling. Efter hand som förbrukning av förnödenheterna sker i förbandsverksamheten skall kostnaden för detta föras från anslaget 6:1 Förbandsverksamhet, beredskap och fredsfrämjande truppinsatser m.m. som intäkt till anslaget 6:2 Materiel, anläggningar samt forskning och teknikutveckling.
  - b. Försvarsmakten får vad avser tjänster som genomförs inom verksamhetsgrenarna Utbildning, planering m.m., Materiel, anläggningar samt forskning och teknikutveckling, Insatser och Försvarsunderrättelseverksamhet, och där slutprodukten finns planerad och beslutad inom någon annan av dessa verksamhetsgrenar, föra kostnaden för tjänsten till det anslag där slutprodukten finns planerad och beslutad, samt föra intäkten till det anslag som bekostar den verksamhetsgren inom vilken tjänsten utförts.
  - c. Försvarsmakten får för den fredsfrämjande verksamheten med trupp utomlands utnyttja förnödenheter som anskaffats under anslaget 6:1 Förbandsverksamhet, beredskap och fredsfrämjande truppinsatser m.m., anslagspost 1 och 6:2 Materiel, anläggningar samt forskning och teknikutveckling.
  - d. Försvarsmakten får anskaffa förnödenheter för den fredsfrämjande verksamheten med trupp utomlands under anslaget 6:1 Förbandsverksamhet, beredskap och fredsfrämjande truppinsatser m.m., anslagspost 1 respektive anslaget 6:2 Materiel, anläggningar samt forskning och teknikutveckling.
  - e. När Försvarsmakten förbrukar förnödenheter i den fredsfrämjande verksamheten skall kostnaden för detta föras från anslaget 6:1, anslagspost 2 Fredsfrämjande truppinsatser till anslaget 6:1, anslagspost 1 Förbandsverksamhet och beredskap m.m. och till anslaget 6:2 Materiel, anläggningar samt forskning och teknikutveckling.
3. Försvarsmakten medges, vad avser värderingsprinciper för lagerredovisning av beredskapsvaror, undantag från 5 kap. 3, 8 och 10 §§ förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag, under förutsättning att myndigheten, enligt fastlagd plan, inför LIFT Central eller motsvarande ersättningsystem för nuvarande lagersystem (TOR).

Noter till resultaträkningen

Resultaträkningen visar samtliga intäkter och kostnader för den verksamhet som bedrivs av Försvarsmakten oavsett finansiering.

1. Intäkter av anslag

Posten består av de utgifter och inkomster som avräknats mot alla anslag i Försvarsmaktens redovisning, exklusive utgifter för anskaffning av beredskapsinventarier vars anskaffning redovisas mot statskapital och exklusive utgifter för lämnade bidrag.

2. Intäkter av avgifter och ersättningar

	2003	2002
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	1 230 555	1 243 026
Varav avgifter som tagits ut med stöd av ¹⁾ 4 § Avgiftsförordningen	425 572	407 672
Varav övriga ersättningar	61 304	77 012

1) Här redovisas intäkter för tillhandahållande av utrustning. Fr o m 2004 avser Försvarsmakten att redovisa dessa enligt förordning 2002:375 Försvarsmaktens stöd till civil verksamhet som en avgiftsbelagd verksamhet.

Intäkterna har erhållits från	2003	2002
Försvarets materielverk ²⁾	605 974	574 025
Fortifikationsverket	69 292	72 347
Luffartsverket	92 948	59 016
Regeringskansliet	18 950	18 645
Polisväsendet	12 116	12 025
SMHI	11 582	10 693
Försvarshögskolan	10 714	10 370
Övriga statliga myndigheter (Summa från statliga myndigheter)	44 025 (865 601)	45 530 (802 650)
Övriga kunder	364 954	440 375
Summa:	1 230 555	1 243 026

1) Enligt uppgift från FMV avser 602 868 (473 796) intäkter där Försvarsmakten både varit underleverantör till FMV och beställare hos FMV.

3. Intäkter av bidrag

	2003	2002
Lönebidrag från LAN/AMS	17 752	16 402
Utrikesdepartementet	6 553	11 923
Regeringskansliet	17 730	—
SIDA	951	6 415
Vägverket	10	—
Statens energimynd	—	1 575
Kammarkollegiet	25	35
Karlskrona kommun	1 204	—
Karlsborgs kommun	80	—
Lst Norrbotten	—	232
RFV	—	13
Karlskrona kultur- och förvaltningsavd	—	1 245
Fallskärmsjägarklubb	213	—
Kungliga musikkåren	104	—
Utvecklingsrådet	130	350
Svenska Kyrkan	470	803
Wallenbergs stiftelse	—	250
Övriga bidrag	695	1 130
Summa	45 917	40 373
Periodiseringsposter	5 984	1 921
Summa	51 901	42 294

4. Finansiella intäkter

	2003	2002
– Ränta på konto hos Riksgäldskontoret	82 269	173 061
– Övriga finansiella intäkter	1 781	558

Att ränteintäkterna halverats jämfört med 2002 beror på lägre tillgodohavande och en lägre räntesats under 2003.

5. Lön och sociala avgifter

	2003	2002
Lönekostnader exkl. arbetsgivaravgifter, pensionspremier och andra avgifter enligt lag och avtal	7 283 322	6 905 082

6. Lokalkostnader

Kostnadsökningen avser i huvudsak nyförhyrningar och ökad kostnad för el, varav ca 30 mkr avser förbrukning under 2002.

7. Materiel- och varukostnader

Fr o m 2003 redovisas varulagerförändringar under denna rubrik. Beloppen för 2002 har anpassats till den nya redovisningsprincipen.

Ökningen under 2003 består huvudsakligen av reaförluster i samband med avyttring av beredskapsinventarier.

8. Finansiella kostnader

	2003	2002
– Ränta på konto Riksgäldskontoret	279	—
– Ränta på lån hos Riksgäldskontoret	63 600	64 545
– Övriga finansiella kostnader	9 005	16 696

Av övriga finansiella kostnader är 8 156 tkr ränta i samband med slutreglering av SPÅ-premie avseende år 2002.

9. Avskrivningar, nedskrivningar

	2003	2002
Avskrivningarna fördelar sig på		
A Anläggningstillgångar för verksamheten		
Lånefinansierade immatriella tillgångar	93	—
Anslagsfinansierade anläggningstillgångar anskaffade 1993/94	4 730	6 096
Under 1994/95 invärderade anläggningstillgångar	1 934	4 149
Lånefinansierade anläggningstillgångar (inkl leasing)	344 124	331 445
Summa A	350 881	341 689
B Beredskapsinventarier		
Under 1998-2001 invärderade anläggningstillgångar	2 071 874	2 012 511
Under 1999 och senare anskaffade (aktiverade) anläggningstillgångar	4 626 773	3 589 827
Summa B	6 698 647	5 602 338
Totalt A-B	7 049 528	5 944 027

Uppskrivning av beredskapsvarulager har tidigare år redovisats under rubriken avskrivningar och nedskrivningar men redovisas fr o m 2003 bland övriga varulagerförändringar under rubriken övriga driftskostnader, materiel- och varukostnader. Belopp för 2002 har anpassats till den nya redovisningsprincipen.

10. Uppbördsverksamhet

Hela beloppet avser viten som FMV erhållit från leverantör och vidarebetalat till Försvarsmakten. Beloppet har i sin helhet levererats till inkomsttitel enligt bötesverkställighetslagen (1979:189).

11. Lämnade bidrag

	2003		2002	
	Lämnat	RB/Motsv.	Lämnat	RB/Motsv.
Posten avser:				
Anslag 6:10				
Bidrag till frivilliga försvarsorganisationer	59 245	59 245	56 973	59 245
Anslag 6:1				
Statens Försvarshistoriska museer	300	—	310	—
Statens Haverikommission	1 088	1 156	926	1 156
Statens Fastighetsverk	—	—	225	—
Soldathemsrörelsens centrala organisation	3 500	3 500	3 500	3 500
Kungliga Svenska Aeroklubben	500	500	500	500
Sveriges Militäridrotts- och mångkampsförbund	600	600	600	600
Förbandsmuseum	5 100	—	2 500	—
Frivilligorg stödjande verksamhet i Baltikum, Polen & Ryssland.	3 444	5 000	4 517	5 000
Övrigt under anslag 6:1	1 248	—	1 994	—
Summa:	75 025	70 001	72 045	70 001

12. Årets kapitalförändring

Periodens kapitalförändring utgörs enbart av periodiseringsdifferens på anslag.

13. Immateriella tillgångar för verksamheten

Avskrivningstider:

3 år Licenser till dataprogram

3-5 år Egenutvecklade IT-system

	2003	2002
IB anskaffningsvärde	279	0
Årets anskaffningar	7 624	279
UB anskaffningsvärde	7 903	279
IB ack avskrivningar	0	0
Årets avskrivningar	-93	0
UB ack avskrivningar	-93	0
Summa bokfört värde	7 810	279

14. Materiella anläggningstillgångar för verksamheten

Avskrivningstider: (Kompleta avskrivningsregler framgår av Handbok Ekonomi 2003.)

25 år: Fartyg

15 år: Båtar

10 år: Verkstads- och tillverkningsutrustning, telefonväxlar, utbildningsanläggningar, simulatorer, tävlingsvapen, viss köksutrustning, tyngre transportmedel, förbättring på annans fastighet, datornät, stordatorer, möbler och inredning

5 år: Lätta transportmedel, kommunikationsmedel, minidator, kontorsapparater, djur, övrigt

3 år: Persondator med kringutrustning

	Förbättring på annans fastighet		Maskiner, inventarier m.m. ¹⁾		Pågående nyanläggningar	
	2003	2002	2003	2002	2003	2002
IB anskaffningsvärde	74 441	21 729	3 172 649	2 951 312	28 014	3 794
IB invärderade	—	—	164 386	167 446	—	—
Årets anskaffningar	37 488	52 712	410 011	336 032	33 818	24 220
Årets försäljningar/utrangeringar	5 058	—	113 711	117 754	6 840	—
UB anskaffningsvärde inkl invärd	106 871	74 441	3 633 336	3 337 035	54 991	28 014
IB ackumulerad avskrivningar	11 718	7 516	2 082 013	1 859 870	—	—
Årets avskrivningar	7 651	4 202	343 137	337 487	—	—
Årets försäljningar/utrangeringar	16	—	117 970	115 344	—	—
UB ackumulerade avskrivningar	19 352	11 718	2 307 180	2 082 013	—	—
Summa bokfört värde	87 519	62 723	1 326 155	1 255 022	54 991	28 014

1) Här ingår anläggningstillgångar som innehas enligt finansiella leasingavtal till ett bokfört värde av 306 (1 505).

15. Beredskapstillgångar

Beredskapsvaror i lager t ex ammunition, drivmedel och livsmedel redovisas i balansräkningen som beredskapstillgång. De omsätts i varierande grad i förbandsverksamheten och hanteras därför med nödvändighet som omsättningstillgång i den löpande redovisningen. Årets lagerförändring ingår i Årets kapitalförändring men omförs i början av nästa år till statskapital.

Beredskapsinventarier skrivs av enligt plan med följande avskrivningstider:

- Stridsfordon, självgående pjäser, specialfordon över 3,5 ton, fartyg, båtar över 15 ton, flygplan samt helikoptrar (individredovisade materielsystem) 25 år
- För mindre enheter t ex lätta stridsfordon, lätta helikoptrar (individredovisade materielsystem) 10 år
- Övriga krigsorganisatoriska tillgångar 10 år/5 år/3 år

	Beredskapsinventarier 2003	Beredskapsinventarier 2002	Beredskapsvarulager 2003	Beredskapsvarulager 2002	Anm
IB anskaffningsvärde	51 901 289	40 061 434	—	—	
IB invärderat	37 028 324	36 698 166	—	—	
IB bokfört värde lager	—	—	15 301 661	16 421 414	
Årets anskaffning	11 911 849	12 196 501	—	—	
Korrigerig av föregående års anskaffning	—	1 125	—	—	1)
Årets försäljningar/utrangeringar	2 611 500	25 361	—	—	
Årets lagerminskning	—	—	1 268 214	1 119 753	2)
UB anskaffningsvärde beredskapsinv inkl invärd	98 229 692	88 929 613	—	—	
IB ackumulerade avskrivningar	16 422 955	10 826 534	—	—	
Årets avskrivningar	6 698 647	5 157 330	—	—	
Korrigerig av tidigare års avskrivningar	—	445 008	—	—	
Årets försäljningar/utrangeringar	918 209	5 918	—	—	
UB ackumulerade avskrivningar	22 203 393	16 422 955	—	—	
Summa bokfört värde	76 026 570	72 506 659	14 033 447	15 301 661	

1) En materielbeställning har avbrutits under 2002. Aktiverade fakturor till ett sammanlagt belopp av 919 tkr har kostnadsförts 2002. En faktura till ett belopp av 206 tkr har felaktigt aktiverats 2001. Fakturan har kostnadsförts under 2002.

2) Beredskapsvarulagret värderas till senaste inköpspris. För detta avsteg från värderingsprinciperna enligt FÅB har Försvarsmakten erhållit dispens. Se vidare Undantag från EA-regler, Regleringsbrev för budgetåret 2003 avseende Försvarsmakten.

16. Varulager och förråd

Endast lokala lager för fredsdriften redovisas i denna post. (Beträffande beredskapsvaror i lager se not 14.)

17. Förskott till leverantörer

Av totalbeloppet utgör 24 674 tkr försäkringspremier avseende 2004 till Kammarkollegiet, 6 207 tkr förskottshyra till Statens fastighetsverk, 713 tkr förskott till FORTV, 198 tkr förskott till Luftfartsverket och 1 449 tkr förskott till Vägverket. Resterande belopp utgörs huvudsakligen av förskottshyra till icke-statliga motparter.

18. Förutbetalda kostnader

Av totalbeloppet utgör 1 101 tkr försäkringspremier till Kammarkollegiet, 957 tkr licenser och avgifter och 546 tkr hyror för lokal och maskinpark.

19. Upplupna bidragsintäkter

Posten avser 841 tkr i lönebidrag från Arbetsmarknadsverket, 3 110 tkr från Regeringskansliet avseende Baltiska elever vid MHS Karlberg, övrigt Baltstöd och 3 000 tkr från Wallenbergs stiftelse avseende stöd museiverksamhet.

20. Övriga upplupna intäkter

Av det totala beloppet avser 1 249 tkr personalkostnader som skall faktureras annan statlig myndighet och 3 806 tkr provision och avräkning avseende reseverksamhet 2003.

21. Avräkning med statsverket

	2003	2002
Ingående balans	-2 333 222	-1 319 265
Avräknat mot statsbudgeten:		
– Anslag	41 069 594	40 667 953
– Inkomsttitlar	-8 333	0
Avräknat mot statsverkets checkräkning:		
– Anslagsmedel som tillförts räntekonto	-38 751 961	-40 392 680
– Medel från räntekonto som tillförts inkomsttitel	8 333	0
– Inbetalningar ej räntebelagt flöde	34 744	37 771
– Utbetalningar ej räntebelagt flöde	-1 220 359	-1 327 001
Utgående balans	-1 201 204	-2 333 222

22. Räntekonto i Riksgäldskontoret

	2003	2002
Anslag	6 755 454	9 021 285
Bidrag statlig myndighet	1 366	3 110
Bidrag övrigt	509	62
Tillfällig finansiering av anläggningstillg	-121 000	-118 000
Summa behållning på räntekontot	6 636 329	8 904 457
Varav kortsiktigt likviditetsbehov	3 749 050	5 554 451
Saldo på räntekontot per 1/1	6 636 329	8 904 457
Saldo på räntekontot per 31/12	2 887 279	3 350 006
Kortsiktigt likviditetsbehov	3 749 050	5 554 451

23. Statskapital

	2003	2002	Anm.
Ingående balans			
Beredskapsinventarier	78 129 566	70 163 274	
Beredskapsvarulager	16 421 414	17 778 414	
Summa ingående balans	94 550 980	87 941 688	
Årets förändring			
Årets anskaffning beredskapsinventarier	11 911 849	12 196 501	
Avskrivningar och avyttringar föregående år	5 622 907	4 230 209	
Förändring beredskapsvarulager föregående år	1 119 753	1 357 000	
Summa årets förändring	5 169 189	6 609 292	
Utgående balans			
Beredskapsinventarier	84 418 508	78 129 566	1)
Beredskapsvarulager	15 301 661	16 421 414	2)
Summa utgående balans	99 720 169	94 550 980	

1) Utgående balans motsvarar beredskapsinventariers bokförda värde i föregående helårsbokslut med tillägg av årets anskaffning. Avskrivningar och avyttringar bokförs mot statskapital först påföljande år.

2) Utgående balans motsvarar lagrets bokförda värde i föregående helårsbokslut.

24. Balanserad kapitalförändring

	2003	2002
Posten består av		
Bokfört värde invärderade anläggningstillgångar för förvaltningsändamål	2 566	7 694
Övrigt (t.o.m. föregående bokslut ackumulerade periodiseringsdifferenser)	-4 525 788	-4 125 998
Totalt	-4 523 222	-4 118 304
Disposition av föregående års kapitalförändring		
Årets kapitalförändring i RR 2002-12-31	7 147 579	
Överfört till balanserad kapitalförändring	404 919	
Överfört till statskapital (avser 2002 års avskrivningar och avyttringar beredskapsinventarier)	5 622 907	
Överfört till statskapital (avser lagerförändring 2002 i beredskapsvarulager)	1 119 753	
Återstår	0	

25. Avsättning för pensionsförpliktelser

	2003	2002
• Ingående avsättning pension	3 369 698	2 992 452
+ periodens pensionskostnad	349 302	1 142 200
- periodens pensionsutbetalningar	795 512	764 954
= utgående avsättning 1) 2)	2 923 488	3 369 698
• Ingående avsättning avgångsvederlag	32 956	0
+ periodens kostnad för engångsbelopp	13 323	168 421
- periodens utbetalningar av engångsbelopp	26 108	135 465
= utgående avsättning 3) 4)	20 171	32 956

1) Beräknat av:

SPV för dem där utbetalning påbörjats	1 751 693	1 748 601
FM för fattade beslut utan påbörjad utbetalning	1 171 795	1 621 097

2) Antal personer

Utbetalning har påbörjats	2 689	2 659
Utbetalning ännu ej påbörjad	1 030	1 480
Sammanlagt	3 179	4 139

3) Antal personer 42

4) Ingående avsättning 2002 är 0 då avsättningen som gjordes i årsbokslutet 2001 hanterades som en generell periodisering och bokfördes bland upplupna kostnader. Under 2002 återfördes periodiseringen och redovisningsprincipen ändrades därefter.

26. Lån i Riksgäldskontoret för anläggningstillgångar

	2003	2002
Ingående balans	1 219 714	1 294 289
+ nya lån	471 963	252 324
- amorteringar	337 347	326 899
= utgående balans	1 354 331	1 219 714
Finansiell leasing	306	1 504
Beviljad låneram	1 700 000	1 700 000

27. Upplupna kostnader

Av totalbeloppet utgör 1 128 971 tkr ledighetsskuld samt sociala avgifter på densamma 8 649 tkr utbildningskostnader i USA 2003 samt 32 597 tkr avsättningar enligt RALS-avtalet bilaga 3 för personlig kompetensutveckling.

28. Oförbrukade bidrag

	2003	2002
Statliga myndigheter	209	3 110
Icke statliga organisationer	1 366	62
	1 575	3 173

29. Övriga förutbetalda intäkter

Av det totala beloppet utgör 222 tkr förutbetalda externa hyresintäkter och 525 tkr förutbetalda tjänster.

Anslagsredovisning

Anslag	Ingående överföringsbelopp	Årets tilldelning enligt regleringsbrev	Not	Fördelat anslagsbelopp	Omrisponerade anslagsbelopp	Utnyttjad del av medgivnet över-skrifande	Indragning (-)	Totalt disponibelt belopp	Utgifter (netto)	Saldo 2003-12-31
Anslag inom Försvarsdepartementets utgiftsområde										
6:1.1	470 262	20 058 565	1	0	0	0	0	20 528 827	20 412 642	116 185
6:1.2	149 186	1 223 000	2	0	0	0	-113 186	1 259 000	1 185 938	73 062
6:2.1	2 710 466	17 918 960	3	0	0	0	-486 814	20 142 612	18 105 613	2 036 999
6:2.2	0	210 000	4	0	0	0	0	210 000	216 790	-6 790
6:2.3	38 431	1 010 000	5	0	0	0	0	1 048 431	1 028 036	20 394
6:10	0	59 245	6	0	0	0	0	59 245	59 245	0
Anslag inom Utrikesdepartementets utgiftsområde										
5:6.1	21 289	58 200	7	0	-4 878	0	-12 799	61 812	61 330	482
Summa	3 389 634	40 537 970		0	-4 878	0	-612 799	43 309 926	41 069 594	2 240 332

Redovisade anslag

- 6:1.1 Förbandsverksamhet och beredskap
- 6:1.2 Fredsfrämjande truppinsatser
- 6:2.1 Utveckling, anskaffning, vidmakthållande och avveckling av materiel
- 6:2.2 Utveckling, anskaffning, vidmakthållande och avveckling av anläggningar
- 6:2.3 Forskning och teknikutveckling m.m.
- 6:10 Stöd till frivilliga försvarsorganisationer inom totalförsvaret
- 5:6.1 Fredsfrämjande verksamhet Försvarsmakten

Noter till anslagsredovisningen

Not 1

2003-06-18 FÖ2003/1098/MIL, FÖ2003/1519/EPS, FÖ2003/595/MIL

Not 2

2003-06-18 FÖ2003/1561/EPS
2003-06-18 FÖ2003/1098/MIL, FÖ2003/1519/EPS, FÖ2003/595/MIL

Not 3

2003-06-18 FÖ2003/1561/EPS
2003-06-18 FÖ2003/1098/MIL, FÖ2003/1519/EPS, FÖ2003/595/MIL
2003-08-28 FÖ2003/1974/MIL, FÖ2003/1946/MIL

Not 4-6

RB 2002-12-19

Not 7

RB2003-06-29 UD2003/428/GS
2003-11-20 UD2003/60602/GS

Redovisning mot inkomsttitel (tkr)

Inkomsttitel	Beräknat belopp	Inkomster
2811 Övriga inkomster statlig verksamhet	0	8 333

Betalningar från FN avseende lån av svenska FN-styrkor har levererats till inkomsttitel via Utrikesdepartementets försorg.

Redovisning mot bemyndigande (tkr)

Ingående åtaganden anges i G 02, övriga uppgifter anges i genomförandeprikläge 2003.

Anslag/- benämning	Tilldelad bemyndi- gande- ram *)	Ingående åtag- anden **)	Utestående åtag- anden ***)	Utestående åtagandenas fördelning per år					
				2004***)	2005	2006	2007	2008	Efter 2008
6.2 Materiel, anläggningar samt forskning och teknikutveckling	71 600 000	68 163 300	67 377 237	22 960 934	16 633 489	12 857 108	7 741 741	4 389 950	2 794 015

*) jml RB 2003, avser det högsta belopp Försvarsmaktens åtaganden får uppgå till vid utgången av året, vilka skall täckas med anslag som ännu inte tilldelats Försvarsmakten.

***) angivet belopp för IB 2003 = UB 2002 i G 02. Årets första transaktion är prisuppräkning för G 03 vilken beräknades till 2 923 928 tkr.

****) angivet belopp är reducerat med anslagssparandet som uppgår till 2 050 603 tkr. Försvarsmaktens utestående åtaganden, inklusive åtaganden mot redan tilldelat anslag, uppgår för 2004 till 25 011 537 tkr och totalt till 69 427 840 tkr.

Återredovisning av finansiella villkor i regleringsbrev för 2003

Finansiella villkor (tkr)	Ram/Tak	Utnyttjat	Överdrag
Anslagskredit Fö 6:1.1 Av anslagsposten får Försvarsmakten under 2003 använda högst 20 475 500 kronor	0	0	0
Anslagskredit Fö 6:1.2	300 000	0	0
Anslagskredit Fö 6:2 Av anslaget får Försvarsmakten under 2003 använda högst 19 415 000 kronor	0	0	0
Läneram	1 700 000	1 354 331	0
Räntekontokredit	2 500 000	0	0
Bemyndiganderam Se ovan bemyndiganderedovisning	71 600 000	67 377 237	0

6:1.1

Nr	Omfattning	Utfall (kr)
1	Anslagsposten får användas för att, efter närmare anvisningar från Regeringskansliet (Försvarsdepartementet), planera och vidta förberedelser för framtida internationella insatser.	—
2	Försvarsmakten skall upphandla PFF-aktiviteter vid Försvarshögskolan till vilka partnerskapsländerna enligt Partnership Work Programme (PWP) kan sända elever. Upphandlingen får uppgå till högst 1 500 000 kronor.	1 024 000
3	Försvarsmakten skall stödja utländskt genomförande av och deltagande i PFF-aktiviteter samt aktiviteter i andan av PFF i Sverige och utlandet. Stöd till Estlands, Lettlands, Litauens, Rysslands och Ukraina deltagande skall prioriteras. Stödet får uppgå till högst 2 500 000 kronor.	516 700
4	Högst 80 000 kronor får användas för Försvarsmaktens genomförande av en övningsplaneringskurs inom ramen för Partnerskap för fred. Kursen skall genomföras på Pfp Training Centre vid Swedint.	104 000
5	Högst 10 000 000 kronor får användas för fortsatt utveckling av verksamheten vid Pfp Training Centre.	712 230
6	Högst 2 500 000 kronor får användas för verksamhet inom ramen för Open Skies.	1 509 700
7	Högst 350 000 kronor får användas för ersättning till Nämnden för personalvård för totalförsvarspåbudspliktiga.	68 000
8	Högst 60 000 kronor får användas för ersättning till Fartygsuttagningskommissionen. Högst 10 000 kronor får användas för ersättning för arkivering m.m. till Krigsarkivet.	16 800
9	Högst 135 000 000 kronor får användas för ersättning till de frivilliga försvarsorganisationerna för deras utbildningsverksamhet.	128 842 531
10	Högst 5 000 000 kronor får efter rekvisition betalas ut till frivilliga försvarsorganisationer för deras stödjande verksamhet i Estland, Lettland, Litauen, Ukraina och Ryssland.	3 529 000
11	Högst 1 500 000 kronor får användas för generalläkarens tillsynsverksamhet exklusive löne-kostnader. Erforderlig personal skall ställas till generalläkarens förfogande så att tillsynsuppgiften kan lösas enligt lag och andra föreskrifter.	1 041 000
12	Anslagsposten får användas för arvode enligt förordningen (2000:754) om motorreparationstjänsten.	Har skett
13	Av anslagsposten avser 235 831 000 kronor statliga ålderspensionsavgifter för totalförsvarspåbudspliktiga som fullgör värnplikt. Detta belopp skall i enlighet med förordningen (1998:1512) om statliga ålderspensionsavgifter m.m. inbetalas till Riksförsäkringsverket.	235 831 000
14	Anslagsposten får användas för familjebidrag och dagpenning enligt förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspåbudspliktiga som fullgör värnplikt samt administrationskostnader för dessa. Utbetalning sker efter rekvisition från Riksförsäkringsverket.	Har skett

15	Anslagsposten får användas för ekonomiskt stöd enligt förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspiktiga som fullgör värnplikt. Utbetalning sker efter rekvisition från Totalförsvarets pliktverk.	Har skett
16	Högst 3 500 000 kronor får användas för bidrag till soldathemsrörelsens centrala organisation, soldathemsverksamheten och soldathemsföreståndares löner samt till utbildning och inventarier m.m. Bidragen skall fördelas efter det att Svenska soldathemsförbundet har hörts och utbetalas efter rekvisition i mån av behov, dock med högst en fjärdedel av 3 500 000 kronor per kvartal. Som villkor för statsbidrag till centralorganisationen gäller att regeringen och Försvarmakten skall ha rätt att utse vardera en ledamot i organisationens styrelse.	3 500 000
17	Högst 2 770 000 kronor får användas för bidrag till framställning, distribution m.m. av tidningen Värnpliktsnytt.	2 713 000
18	Högst 1 725 000 kronor får användas för central verksamhet inklusive värnpliktskongressen samt regional verksamhet vid Värnpliktsrådet.	1 529 000
19	Högst 150 000 kronor får användas av Värnpliktsrådet för allmänna insatser eller åtgärder i form av bistånd vid rättsligt förfarande till totalförsvarspiktiga i ärenden som uppkommit till följd av pliktjämsgöringen.	98 000
20	Högst 800 000 kronor får användas för att bedriva drogförebyggande arbete inom ramen för verksamheten Försvar mot droger.	845 800
21	Högst 600 000 kronor får användas för att lämna ersättning till Sveriges militära idrottsförbund.	600 000
22	Högst 500 000 kronor får användas för att lämna ersättning till Kungliga Svenska Aeroklubben.	500 000
23	Anslaget skall användas för utgifter för fartyg, flygplan eller personal som av Försvarmakten ställs till Försvarets radioanstalts disposition.	Har skett
24	Högst 75 000 kronor får användas för Försvarmaktens medverkan i Baltsea Stearing Group och Working Group.	69 200
25	Högst 500 000 kronor får användas för utgifter för svensk elevmedverkan vid Baltdefcol.	313 500
26	Högst 25 000 000 kronor får användas för genomförandet av verksamhet enligt årsarbetsplanerna avseende det bilaterala militära säkerhetsfrämjande samarbetet med Estland, Lettland och Litauen. Verksamheten får inte innebära ambitionsökningar i förhållande till den ambitionsnivå som regeringen beslutat om den 28 september 2000 (Fö2000/1374/SI). Överföring av materiel till och tillsvarande utbildning till infanteribataljoner, brigadledningskompanier och ingenjörkompanier skall vara fullständigt genomförd under 2004.	37 112 700
27	Högst 3 700 000 kronor får användas för genomförande av verksamhet enligt årsarbetsplanerna avseende det bilaterala militära säkerhetsfrämjande samarbetet med Ryssland och Ukraina.	531 200

28	Högst 1 156 000 kronor får användas för betalning av administrativa kostnader till Statens haverikommission.	1 088 000
29	Högst 250 000 kronor får användas för ett svenskt örlogsbesök i S:t Petersburg i samband med stadens 300-års jubileum. Samråd inför besöket skall ske med Regeringskansliet (Utrikesdepartementet).	251 000
30	Försvarsmakten skall när den lämnar statsbidrag enligt de villkor som gäller för anslaget 6:1 Förbandsverksamhet, beredskap och fredsfrämjande truppinsatser m.m., anslagspost 1, till idrottsförbund och andra organisationer eller ersättning till de frivilliga försvarsorganisationerna utfärda föreskrifter om redovisning m.m. av beloppen. Försvarsmakten skall som villkor bl.a. föreskriva att mottagaren på begäran skall ge Riksrevisionen tillfälle att granska hur beloppen har använts.	—
31	1 000 000 kronor får användas först efter beslut av regeringen.	—
32	Försvarsmakten får använda högst 35 000 kronor för kostnader i samband med de nordiska gästernas besök vid värnpliktskongressen 2003.	37 385

6:1.2

Nr	Omfattning	Utfall (kr)
1	Högst 1 259 000 000 kronor får användas för Försvarsmaktens deltagande i internationella insatser 2003 enligt fördelning nedan (kr)	Se bilaga 4
	KFOR	919 500 000
	SFOR	13 150 000
	ISAF	80 000 000
	US CENTCOM	3 500 000
	Shirbrig	2 350 000
	UNDOF (MA till Wranker)	500 000
	FYROM (Makedonien)	20 000 000
	MONUC (Kongo)	120 000 000
	ARTEMIS (Kongo)	90 000 000
	Förberedelser Liberia	10 000 000
	Totalt	1 259 000 000

6:2.1

Nr	Omfattning	Utfall (kr)
1	Anslagssparande vid utgången av budgetåret 2002 på anslaget 6:2 Materiel, anläggningar samt forskning och teknikutveckling, anslagspost 2 skall föras till anslagspost 1 som ingående anslagssparande.	Har skett
2	Försvarmakten skall efter rekvisition betala högst 42 000 000 kronor till Försvarets materielverk för deltagande i internationell verksamhet inom försvarsmateriel- och forskningsområdet samt för exportstöd som utförs på uppdrag av regeringen.	41 094 000
3	Försvarmakten skall efter rekvisition betala högst 1 000 000 kronor till Försvarets materielverk för tillsyn av efterlevnaden av förordningen (1993:1067) om elektromagnetisk kompatibilitet samt föreskrifter med stöd av förordningen.	579 000

6:2.3

Nr	Omfattning	Utfall (kr)
1	Försvarmakten skall efter rekvisition betala högst 15 000 000 kronor till Totalförsvarets forskningsinstitut för deltagande i internationell verksamhet inom försvarsmateriel- och forskningsområdet som utförs på uppdrag av regeringen.	15 000 303

Finansieringsanalys

(Belopp i kr/öre)	2003	2002	Not
Drift			
<i>Kostnader</i>	-31 284 336	-31 551 041	1
Finansiering av drift			
Intäkter av anslag	29 082 720	28 399 408	
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	1 226 202	1 242 961	2
Intäkter av bidrag	51 901	42 294	
Övriga intäkter	84 050	173 619	
Summa medel som tillförts för finansiering av drift	30 444 873	29 858 282	
<i>Ökning (-)/minskning (+) av lager</i>	23 586	6 496	
<i>Ökning (-)/minskning (+) av beredskapslager</i>	1 268 214	2 040 452	
<i>Ökning (-)/minskning (+) av kortfristiga fordringar</i>	39 981	-60 564	
<i>Ökning (+)/minskning (-) av kortfristiga skulder</i>	-284 108	-678 880	
Kassaflöde från/till drift	208 211	-385 255	
Investeringar			
Investeringar i materiella tillgångar	-12 393 166	-12 609 465	
Investering i immateriella tillgångar	-7 624	-279	
Summa investeringsutgifter	-12 400 790	-12 609 744	
Finansiering av investeringar			
Lån från Riksgäldskontoret	471 963	252 324	
– amorteringar	-337 347	-326 900	
Andra långfristiga lån	0	0	
amorteringar	-1 199	-3 071	
Ökning/minskning av statskapital med medel som erhållits från/tillförts statsbudgeten	11 911 849	12 196 501	
Försäljning av anläggningstillgångar	10 509	1 689	
Summa medel som tillförts för finansiering av investeringar	12 055 776	12 120 543	
<i>Förändringar kortfristiga skulder</i>	-966 819	-224 661	
<i>Förändring av kortfristiga fordringar</i>	-33 000	-33 000	-257 661
Kassaflöde från/till investeringar	-1 344 833	-746 862	
Uppbördsverksamhet			
Intäkter av avgifter mm samt andra intäkter som inte disponeras av myndigheten	8 333	0	
<i>Inbetalningar i uppbördsverksamhet</i>	8 333	0	
<i>Medel som tillförts statsbudgeten från uppbördsverksamhet</i>	-8 333	0	
Kassaflöde från/till uppbördsverksamhet	0	0	

(Belopp i kr/öre)	2003	2002	Not
Transfereringsverksamhet			
Lämnade bidrag	-75 025	-72 045	
Förändring av kortfristiga fordringar och skulder	0	0	
<i>Utbetalningar i transfereringsverksamhet</i>	<i>-75 025</i>	<i>-72 045</i>	
Finansiering av transfereringsverksamhet			
Medel som erhållits från statsbudgeten för finansiering av bidrag	75 025	72 045	
Summa medel som tillförts för finansiering av transfereringsverksamhet	75 025	72 045	
Kassaflöde från/till transfereringsverksamhet	0	0	
Förändring av likvida medel	-1 136 622	-1 132 116	
Specifikation av förändring av likvida medel			
Likvida medel vid årets början	6 584 219	7 716 335	
<i>Ökning (+)/minskning (-) av kassa,postgiro</i>	<i>-1 242</i>	<i>2 799</i>	
<i>Ökning (+)/minskning (-) av tillgodohavande RGK</i>	<i>-2 268 128</i>	<i>-123 434</i>	
<i>Ökning (+)/minskning (-) av banktillgodohavanden</i>	<i>731</i>	<i>2 476</i>	
<i>Ökning (+)/minskning (-) av avräkning med statsverket</i>	<i>1 132 017</i>	<i>-1 013 957</i>	
Summa förändring av likvida medel	-1 136 622	-1 132 116	
Likvida medel vid årets slut	7 720 841	8 848 451	
Diff	0,00	0,00	

Gemensam kommentar till båda finansieringsanalyserna
Beredskapsvaror i lager som omsätts redovisas under rubriken drift.

Noter till Finansieringsanalysen 2003-2002

DRIFT

1

Kostnader (Belopp i tkr)	2003	2002
Kostnader	-39 569 627	-37 005 926
Avgår:		
Avskrivningar och nedskrivningar	7 049 528	5 023 328
Realisationsförlust	1 694 758	21 355
Avsättning	-458 995	410 202
Summa	-31 284 336	-31 551 041

2

Intäkter av avgifter och andra ersättningar	2003	2002
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	1 230 555	1 243 026
Avgår:		
Realisationsvinst	-4 353	-65
Summa	1 226 202	1 242 961

Tilläggsupplysningar

Rådet för insyn i Försvarsmakten

Ledamot	Lön
Olof Johansson	18 000
Anders Ferm	1 450
Ninni Engstrand	1 450
Ola Sundell	2 900
Tone Tingsgård	1 450
Elisabeth Falkemo	7 250
Gunnel Werner	2 900
Arvid Lagercrantz	8 700

Ledande befattningshavare i Försvarsmakten 2003

(kronor)

Namn	Individuell lön	Andra ersättningar	Årslön inkl ersättningar 2003	Anmärkning
General Johan Hederstedt	1 103 102	18 135	1 121 237	
Generallöjtnant Mats Nilsson	908 378	63 480	971 858	
Generalmajor Jan Andersson	855 785	112 514	968 298	
Generallöjtnant Jan Jonsson	939 040	9 829	948 869	
Generallöjtnant Johan Kihl	780 422	95 014	875 436	
Generallöjtnant Hans Berndtson	828 000	40 702	868 702	
Generallöjtnant Håkan Syrén	750 000	87 107	837 107	
Generalmajor Alf Sandqvist	694 231	125 001	819 232	
Generalmajor Åke Jansson	663 323	125 103	788 426	
Generallöjtnant Göran Gunnarsson	714 176	53 039	767 215	
Generalmajor A-M Göransson	731 565	22 409	753 974	
Generalmajor Paul Degerlund	685 429	60 283	745 712	
Generalmajor Björn Andersson	626 426	110 029	736 455	
Personaldirektör Gösta Sandgren	681 000	11 544	692 544	
Konteramiral Jörgen Ericsson	666 079	21 687	687 766	
Generalmajor Bo Waldermarsson	666 097	8 693	674 790	
Chefsjurist Stefan Ryding-Berg	663 176	8 852	672 028	
Avdelningschef Per Saur	651 158	7 642	658 800	
Generallöjtnant B-A Johansson	9 597	27 138	36 735	Pension 2003-01-06
Generalmajor Jan Frank	25 641	3 626	29 267	Pension 2003-01-15

Obligatorisk redovisning av sjukfrånvaro

Män	Yngre än 30 år	30-49 år	50 år och äldre
Totalt	0,99	1,78	3,81
Mer än 60 dgr	0,18	0,98	2,51
Under 60 dgr	0,81	0,80	1,30
Totalt män Försvarsmakten			2,29

Kvinnor	Yngre än 30 år	30-49 år	50 år och äldre
Totalt	2,55	6,13	7,28
Mer än 60 dgr	0,63	4,24	5,10
Under 60 dgr	1,92	1,89	2,18
Totalt kvinnor Försvarsmakten			6,21

Tabellvärdena redovisas i andelen (%) sjukfrånvaro av den totala arbetstiden

Bilagor

Bilaga 1 (hemlig) Värdering av Försvarets operativa förmåga m.m.

Bilagan är en detaljerad redovisning av värderingen av Försvarets operativa förmåga och måluppfyllnad vad avser huvuduppgifterna samt hur denna värdering genomförts.

Bilaga 2 (öppen) Försvarets omstrukturering

Bilagan är en detaljerad redogörelse för den omstrukturering som påbörjats med anledning av riksdagens och regeringens beslut den 30 mars 2000.

Bilaga 3 (öppen) Personalberättelse

Bilagan är en detaljerad redovisning av personalområdet. Som underbilaga 1 sammanfattas personalläget i tabellform.

Bilaga 4 (öppen) Internationell verksamhet

Bilagan är en detaljerad redogörelse av den internationella verksamheten, inklusive insatser.

Bilaga 5 (öppen) Särskilda redovisningar

Bilagan omfattar ett stort antal åiterrapporteringskrav. Av bilaga 8 (se nedan) framgår vilka av regleringsbrevets åiterrapporteringskrav som förts hit.

Bilaga 6 (hemlig) Beredskap och insatser under 2003 m.m.

Bilagan är en redogörelse för alla beredskapsåtgärder och de insatser, inklusive de internationella, som genomförts under året.

Bilaga 7 (öppen) Exportstöd

Bilagan omfattar redovisning av exportstödet.

Bilaga 8 (öppen) Läsanvisningar

Bilagan är en förteckning över alla de åiterrapporteringskrav som framgår av regleringsbrevet samt var dessa återfinns i årsredovisningen jämte vilken avdelning och handläggare i Högkvarteret som upprättat rapporteringen.

